19 ވަނަ ރައްޔިތުންގެ މަޖި ލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖިލިސް
ރައްޔިތުންގެ މަޖި ލީހުގެ ކޮމިޓީ ޔައުމިއްޔ
މ ލިއްޔަތު ކޮމިޓީ ގެ 46 ވަނަ ބައްދަލުވުން
14 އޮކްޓޫބަރު 2019
ބައްދަލުވުން ބޭއްވުނު ތަން: ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުގެ ގެ (ކޮ މިޓީކުރ ކޮ ޓަރި)3
ފެށުނު ގަޑި: 11:00

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދައުލަތުން އެކި ފަރާތްތަކާއި އެކު ވާ އެއްބަސްވުންތަކުގެ ދަށުން އަދާކުރަންޖެހޭ މާލީ އި ލްތިޒާމުތަކާ މެދު ގެންގުޅޭ
އުސޫލުތައް މުރާޖަޢާކޮށް ދައުލަތަށް ބުރަނުވާނެ އުސޫލެއް ގާއިމުކުރެއްވުމަށް ގޮވާލާ ތުޅާދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު ޙިސާން ޙުސައިން ހުށަހަޅުއްވާފައިވާ ގަރާރާއި ގުޅޭގޮތުން އެޓަރނީ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ދެކިލައްވާގޮތް
ކޮމިޓީއަށް ޙިއްސާ ކުރުން. ދެން އަޅުގަނޑު ކުރިއަށް ގެންދާނެ ގޮތުގެ ކުޑަ ޚުލާސާއެއް ދަންނަވާލާނަން. ފުރަތަމަ
އެޓަރނީ ޖެނެރަލްއަށް މިކަމާ ގުޅޭގޮތުން އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް މަޢުލޫމާތު އެރުވުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑު
ފުރުޞަތު އަރުވާނަން. އެއަށްފަހު އިއްޒަތްތެ ރި މެންބަރުން އެދިލައްވާ ތަރުތީބުން ސު ވާލުކު ރެއްވުމަށްޓަކައި ފުރުޞަތު
އަރުވަމުން ގެންދާނަން. އެހެންވީމާ، ފުރަތަމަ އެޓަ ރނީ ޖެނެރަލްއަށް މިހާރު ފުރުޞަތު އަރުވަން.
އެޓަރނީ ޖެނެރަ ލް އިބްރާހީމް ރިފްޢަތު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ޝުކުރިއް ޔާ މުޤައްރިރު. ރައްޔިތުންގެ މަޖިލީހުން އެޓަރ ނީ ޖެނެރަލްގެ އޮފީ ހަށް އެބައޮތް 3 އޮކްޓޯބަރ 2019ގެ
ތާރީޚުގައި ސިޓީއެއް ފޮނުވާފަ. ދެން މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި ފާހަގަކުރައްވާފައި އޮތީ، ތުޅާދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު އަލްއުސްތާޛާ ޙިސާން ޙުސައިން ހުށަހެޅުއްވި ގަރާރުގައި، ގަރާރާ ބެހޭ ގޮތުން ކޮމެންޓެއް އޮތްނަމަ އެކަމެއްގެ
ވާހަކަ ފާހަގަކުރުމަށް އެދި. އަޅުގަނޑު ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ސީދާ އެ ގަރާރުގައި ހުރި ކަންތައްތަކަށް ދިއުމުގެ
ކުރިން ދެތިންކަމެއް ފާހަ ގަކޮށްލަން ބޭނުންވޭ. އެއްކަމަކަށް ރާއްޖޭގެ ޢަދުލު ގެ ނިޒާމުގައި މަދަނީ އިޖުރާޢަތު ގާނޫނެއް
މިހާތަނަށް އެކުލަވާލާފައި ނެތްކަން. ދެން ޙަޤީޤަތުގައި މިހާތަނަށް އަމަލުކުރެވެމުން މި އަންނަނީ، ކުރީގެ މިނިސްޓްރީ
އޮފް ޖަސްޓިސްގެ ފަރާތުން 2003ގައި ޝާއިޢުކޮށްފައި އެބައޮވޭ ޝަރީޢަތް ކުރުމާ ބެހޭގޮތުން ހެދިފައިވާ ގަވާއިދު 6،
މި ނަމުގައި އެކުލަވާލާފައި އޮންނަ ގަވާއިދަކާއި، އަދި އޭގެއިތުރަށް ކޯޓުތަކުން އެކުލަވާލާފައިވާ ގަވާއިދުތަކާއި އަދި
މަދަނީ އިޖުރާޢަތުގެ އާންމު އުސޫލުތަކަށް ރިޢާޔަތްކޮށްގެން. ދެން މަދަނީ އިޖުރާޢަތުގެ ގާނޫނެއް އޭ ގެ ޒާތުގައި
ނެތުމުގެ ސަބަބުން ވަރަށް ގިނަ މައްސަލަތައް އެބަ ދިމާވޭ. ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކުރަން މިހާރު މި
ޢަމަލުކުރެވޭ އުސޫލުތަކަކީ އޭގެ ޒާތުގައި ވަރަށް ބޮޑެތި ބަދަލުތަކެއް ގެންނަށްޖެހޭ އުސޫލުތަކެއް. އޭގައި ސަބަބުތަކުގެ
ތެރޭގައި އެބަ ހިމެނޭ ޒަމާނާއި ނުގުޅޭކަން. އަދި ބޭންކިންގ އަދި ކޮމާޝަލް މައްސަލަތަކުގައި އާންމު އުސޫލުތަކަށް
ނުފެތޭކަން. އަދި ހަމަ އެހެންމެ މި މައްސަލަތަކުގައި ކުރާ ޙުކުމްތައް ތަންފީޛުކުރުމުގައި އެ ނަތީޖާއަކަށް ވާސިލުނުވެ
ދިގު މުއްދަތެއް ފާއިތުވެގެން ދާކަން. އަދި ހަމަ އެ ހެންމެ ކޮ ންމެ މައްސަލައަކީ، ކޮންމެ މައްސަލައަކީ ޝަރީޢަތުން
ހިންގާ ކޯޓުން އޭގައި ޙުކުމެއް ނެރެންޖެހޭ ބާވަތުގެ މައްސަލަތަކަކަށް ބެލެވި، އެއްވެސް ޙާ ލެއްގައި އޯލްޓަނޭޓިވް
ޑިސްޕިއުޓު ރިސޮލިއުޝަނު ގެ މެކޭނިޒަމްގައި މި ހިމެނޭ އަރބިޓްރޭޝަން އާއި މީޑިއޭޝަންއާއި ކޮންސިލިއޭޝަނާ، މި
އުސޫލުތަކަށް ރިޢާޔަތް ކުރެވިގެން މައްސަލަތައް ޙައްލުކުރުމުގެ މަފްޙޫމް ތަންކޮޅެއް ފަހަތުގައި މި އޮންނަނީ.
1

އެހެންވީމާ، މި ވާގޮތަކީ ޙަޤީޤަތުގައި ވެސް ކޯޓުތަކުގައި ވަރަށް މައްސަލަތައް ދިގުލައިގެން މިދަނީ. ދެން އޭގެ
އިތުރަށް މި ހާރު މިއޮތް ގެއްލުމުގެ ބަދަ ލުގެ މައްސަލަތަކު ގައި މައިގަނޑު ގޮތެއްގައި މި ރިޢާޔަތް ކުރެވެނީ
ކޮންޓްރެކްޓަރާބެހޭ ގާނޫނުގެ 23 ވަނަ މާއްދާގައި މި އޮންނަ ސީދާ ގެއްލުމާއި، ނުސީދާ ގެއްލުން ދިނުމުގެ މަފްހޫމްގެ
މައްޗަށް. އެހެންވީމަ، ކުރުގޮތަކަށް މި ދަންނަވާލީ މި ގެއްލުމުގެ ބަދަލުގެ ވާހަކަ އަޅުގަނޑުމެން ދައްކާއިރު ގައި މިހާ ރު
މި ޢަމަލުކުރެވޭ އުސޫލުތަކަށް ކޮންމެވެސް ވަރަކަށް ބަލާލުން މުހިންމުކަމަށް ފެންނާތީ. ދެން އޭގެއިތުރަށް މި ޙިސާ ން
ހުށަހަޅުއްވާފައި އޮތް ގަރާރުގެ މައިގަނޑު 4 ނުކުތާއެއް ފާހަގަކުރައްވާފައި އެބައޮތް. އެގޮތުން ފުރަތަމަ ނުކުތާގައި މި
އޮންނަ، ސަރުކާރުގެ އެންމެހައި ވުޒާރާތަ ކަށާއި، ދައުލަތުގެ އެންމެހާ ކުންފުނިތަކާއި މުއައްސަސާތަކުން އެކިއެކި
ފަރާތްތަކާއި އެކު ވެވޭ އެއްބަސްވުންތަކުގައި ދައުލަތުން އެކި ފަރާތްތަކަށް ބަދަލުދޭންޖެހޭ ޙާލަތްތަކުގައި ބަދަ ލުގެ
ގޮތުގައި ދޭންޖެހޭ އެންމެ މަތީ މިންވަރު ކަނޑައެޅުމުގެ މި ނުކުތާއާއި، އެއާއި އެކީގައި ހަތަރުވަނަ ނުކުތާއަކަށް
ފާހަގަކޮށްފައި އޮންނަ ސަ ރުކާރުން އެކިފަރާތްތަކާއި އެކު ވެފައިވާ އަދި ވެވޭ އެއްބަސްވުންތަކުގެ ދަށުން އެ ކި
ފަރާތްތަކަށް ޖޫރިމަނާއާއި ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ދޭންޖެހޭ ހާލަތްތަކުގައި ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ބަދަލުގެ ގޮތުގައި
ފައިސާއިން ދައުލަތުގެ ވަޞީލަތްތަކުން ދެވޭނެ އެންމެ މަތީ މިންވަރު ގާނޫނަކުން ކަނޑައެޅުމުގެ ނުކުތާ. މި ދެ
ނުކުތާއާ އެކު އެކީގައި އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ ބައެއް ވާހަކަތައް ހަމަ ކޮމިޓީގެ މެންބަރުންނަށް ޙިއްސާކޮށްލާނަން.
ފުރަތަމަ ކަމަކަށް ސަރުކާރުން ސޮއިކުރާ އެއްބަސްވުންތަކުގައި ބަދަލު ދޭންޖެހޭނެ ޙާ ލަތްތަކާއި ދެވޭނެ ބަދަ ލުގެ އެންމެ
މަތީ މިންވަރު ކަނޑައެޅި ބަޔާންކުރުން، އެއީ ހަމަ ރަނގަޅު ކަމެއް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފާހަގަކުރެވޭ މިހާތަނަށް
އަޅުގަނޑުމެން ލަފާ ދޭއިރު ވެސް ގިނަ ފަހަރަށް އެ ދައުލަތުގެ ވުޒާރާއަކުން ނޫނިއްޔާމުން އިދާރާއަކުން އެއްބަސްވުން
އެކުލަވާލާއިރުގައި އެ އެއްބަސް ވެވޭ ފަރާތާއި، ސަރުކާރާއި ދެމެދުގައި ކުރެވޭ މަޝްވަރާ ތަކުގައި ގިނަ ފަހަރަކަށް
ނޯވޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަ ލާ މެދުގައި ވާހަކަ ދެކެވި އަދި ސަރުކާރުން އެންމެ މަތީ އަދަދެއްގެ ގޮތުގައި ދޭނެ ގެއްލުމުގެ
މިންވަރު އެކަށައެޅިފަ. އެހެންވީމަ، މީ ހަމަ ރަނގަޅު ކަމެއް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހިނދުން މިހިނދަށް ވެސް
އެއްބަސްވުންތަކުގައި އެކަން އެގޮތަށް ހިމެނިދާނެ. އެހެންނަމަވެސް، މިއާ އެކުއެކީގައި ވިސްނާލަންޖެހޭ އެހެންކަމެއް
އެބައޮތް. ދެ ފަރާތުގައި އެއްބަސްވުމެއް ވެވޭއިރުގައި އެ ހުށަހެޅުމަކަށް ޤަބޫލުކުރުމު ގެ މައްޗަށް އެ އެއްބަސްވުމުގަ އި
ކަންކަން މި ބަޔާންކުރެވެނީ. އެހެންވީމަ، ސަރުކާރުން އަދި އެ ގެ އްލުމުގެ ބަދަލުގެ ގޮތުގައި ވަކި މިންވަރެއް
ކަނޑައަޅަން ބޭނުންވި ކަމުގައި ވިޔަސް، ހަމަ އެއާ އެކީގައި އަނެއް ފަރާތުގެ ރުހުމެއް ވެސް، އެ މީހެއްގެ ނޫނީ
އެފަރާތެއްގެ ބަހެއްވެސް އޮވެ ގެން އެ ގެއްލުމުގެ މިންވަރު ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި އެއްބަސްވުމުގައި ހިމަނައިގެން ދެ
ފަރާތުން ސޮއިކުރެވޭނީ. އެހެންވީމަ، މިކަންކަން ހަމަ މިކަންކަމަށް ރިޢާޔަތް ކުރެވިގެން އެ އުސޫލަކީ އަޅުގަނޑު
ވެސް ޤަބޫލު ކުރާގޮތުގައި ހަމަ މި ހިނދުން މިހިނދަށް ކުރަންޖެހޭކަމެއް. ކުރެވިދާނެ ވެސް ކަމެއްމެ. އެހެންވީމަ،
ކުރިއަށް އޮތްތަނުގައި އެޓަ ރނީ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން އަޅުގަނޑުމެން ކޮންޓްރެކްޓަކާއި ބެހޭގޮތުން، ސަރުކާރުން
2

ސޮއިކުރާ ކޮންޓްރެކްޓަކާބެހޭ ގޮތުން ލަފައެއް ދޭއިރުގައި އަ ޅުގަނޑުމެން އެ ކަންކަމުގެ މައްޗަށް ރިޢާޔަތްކޮށްގެން
ގެއްލުމުގެ ބަދަލާމެދުގައި ކަމާއި ބެހޭ ލަ އިން މިނިސްޓްރީ ނޫނީ އިދާރާއަކުން އެ މިންވަރެއް އެކަށައެޅުން
މުހިންމުކަމަށް އަޅުގަނޑުމެން ލަފާ ދެމުން ގެންދާނަން. ދެން އެއާއެކީގައި ދެވަނަ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނ ޑު
ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ، ދައުލަތުގެ މާލިއްޔަތު ގަވާއިދަށް ބަދަލުތަކެއް ގެނެވިދާނެ. ދައުލަތުގެ މާލިއްޔަތު ގަވާއިދު،
އެއީ މިހާރު ޢަމަލުކުރާ ގަވާއިދުގެ 10.5، ދެވަނަ މާއްދާގެ އަކުރު (ކ)، އަދި (އ) އިނގޭތޯ. މި ދެ އަކުރުގައި މި
އޮންނަނީ މަސައްކަތެއް ކުރުވުމަށް ނުވަތަ ޚިދުމަތެއް ހޯދުމުގެ އެއްބަސްވުމެއްގައި ހިމަނަންޖެހޭ ކަންކަން
ބަޔާންކޮށްފައި މި އޮންނަނީ މިދެންނެވީ މި ދެ އަކުރުގައި ހިމެނޭ ވާހަކަތަކު ގައި. އެހެންވީމަ، އެ ކަންކަމުގެ ތެރޭގައި
ގަވާއިދަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އިޞްލާޙެއް ގެނެވިދާނެ. ދައުލަތުން ނޫނީ ސަރުކާރުން އެ ސޮއިކުރާ
އެއްބަސްވުންތަކުގައި ބަދަލު ގޮތުގައި ދެވޭނެ އެންމެ މަތީ މިންވަރެއް ކަނޑައަޅަށް ޖެހޭނެކަމަށް ގަވާއިދުގައި
ލާޒިމުކޮށްފަ. އެވެސް މިހިނދުން މިހިނދަށް ކުރެވިދާނެ ކަމެއް. ދެން ހަމައެއާއި އެކީގައި މިހާރު މާލިއްޔަތު ގަވާއިދު
އޮންނަ ގޮތުން އެއްބަސްވުމެއްގެ ދަށުން ސަ ރުކާރުން ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާ ދައްކަން މި އޮންނަނީ އެއް މަސް ދުވަހު ގެ
މުއްދަތެއް ކަނޑައަޅާފަ. ޙަޤީޤަތަކީ އެ އެއް މަސް ދުވަސް ފާއިތުވެގެން ދާއިރު ވެސް ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާ ދައްކާ
ޚަލާސް ނުކުރެވޭކަން. ވަރަށް ގިނަ ފަހަރަށް ހަމަ އެ އަމިއްލަ ފަރާތްތަކަށް ވަރަށް ބޮޑު ތަކުލީފަކަށް ވެފައި އޮންނަ
ކަމެއް މީ، 30 ދުވަހުގެ ތެރޭގައި ސަރުކާރުން އެ ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާ ދައްކާ ޚަ ލާސް ނުކުރާކަން. އެއީ ޙަޤީޤަތެއް.
އެކަން އަޅުގަނޑުމެން ޤަބޫލުކުރަންޖެހޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ ގޮތުގައި އެ ފައިސާ ދައްކަންޖެހޭ
މުއްދަތުގައި ފައިސާ ދައްކާ ޚަ ލާސް ނުކުރެވޭ ކަމުގައި ވަނީވި އްޔާ ދެން ޖޫރިމަނާގެ ގޮތުގައި ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާއެއް
ޙަޤީޤަތުގައި ކޯޓުތަކުން ވެސް މި ނަގައިދެނީ. ނޫނީ އިންވޮއިސްގައި ހިމަނާފައި މި ހުށަހެޅެނީ. އެހެންވީމަ، އެތައް
މަސްތަކެއް ނޫނީ އަހަރުތަކެއް ފާއިތުވެގެން ދިޔައިމަ ޖޫރިމަނާގެ ގޮތުގައި މި ނެގޭ ފައި ސާގެ މިންވަރު ވަރަށް
ބޮޑުތަން މައްޗަށް ގޮސްގެން އެންމެ ފަހުން ދައުލަތަށް މާލީ ބޮޑު ބުރައަކަށް ވެގެން އެ ފައިސާ ދައްކަންޖެހޭ ޙާ ލަތަށް
އެބަ ދޭ. އެހެންވީމަ، މިކަން އިޞްލާޙުކުރެއްވުމަށް މި ފައިސާ ދައްކަން މިއޮންނަ މުއްދަތަށް ބަދަލުގެވިދާނެ.
ޔަޤީނުން ވެސް ފައިސާ ދެއްކޭނެ މުއްދަތެއް ގަވާއިދުގައި ހިމެނިދާނެ. ނޫނިއްޔާ މިހާރުވެސް އެ އޮންނަ 30 ދުވަހުގެ
މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި އެ ފައިސާ ދައްކާ ޚަލާސް ކުރުން އެއީ ކުރަންޖެހޭ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އިތުރަށް މަސައްކަތް
ކުރެވިދާނެ ކަމެއް ކަމަށް އަޅުގަނޑު ދެކެން. ދެން އޭގެއިތުރަށް ހަމަ މި ނުކުތާގައި ފާހަގަކޮށްލަން ފިނޭންސް
މިނިސްޓްރީން އެ ގަވާއިދަށް އިޞްލާޙު ގެންނަށް ޖެހޭ ވާހަކަ މިދިޔަ ހަފްތާގައި އިޢުލާނު ކުރައްވާފައި އޮތީ.
އަޅުގަނޑުމެންނާއި ހަމައަށް އެ ގަވާއިދު ލިބުނުހާ އަވަހަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަ މި ދެންނެވި ބަދަލުތައް
ގަވާއިދަށް އިންކޯޕަރޭޓު ކުރުމުގެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއށް ގެންދާނަން. ދެން މުޅި ގަވާއިދު
މުރާޖަޢާކުރުމުގެ މަސައްކަތެއް ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން އެ ކުރިއަށް ގެންދަ ވަނީ. އެ ބޭފުޅުންނަށް އެ
3

ފެނިވަޑައިގަންނަވާ އިޞްލާޙުތަކާއި އެކީގައި އަޅުގަނޑުމެންނާ ހަމައަށް ލިބުނުހާ އަވަހަކަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެސް މި
ދެންނެވި ނުކުތާތަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގެންނަށް ފެންނަ އި ޞްލާޙުތަކުގެ ވާހަކަ ދަންނަވާނަން އެ ފަރާތަށް އަދި އެ
އިޞްލާޙުތައް ވެސް ގެންނާނަށް. ދެން ހަމަ އިއްޒަތްތެރި ކޮމިޓީގެ މެންބަރުންގެ ސަމާލުކަމަށްޓަކައި އަދި އިތުރު
ކަމެއް ވެސް ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން. ޝަރުޢީ ކޯޓުތަކުގައި މައްސަލަތައް ނިންމުމުގައި ޖޫރިމަނާގެ މައްސަލައިގައި ،
މިސާލަކަށް އިންވޮއިސްއެއްގައި އެ އޮންނަ އަދަދަކަށް ފައިސާ ދިނުމުގައި ރިޢާޔަތްކުރަންޖެހޭ އުސޫލުތައް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަށް އޮތީ، އެ ނިންމުންތަކުގައި އެ ކޮންސިސްޓެންޓު ގޮތަކަށް އެ އުސޫލުތައް އެކަށައެޅިފައި
ނެތްކަން. ބައެއް ފަހަރު ބައެއް މައްސަލަ ތަކުގައި އެބަހުރި ހަމަ މިލިއަނުން ޖޫރިމަނާގެ ގޮތުގައި ފައިސާ ނަގައިދީފަ.
އަނެއްބައި ފަހަރު ހަމަ އެއްވެސް މިންވަރަށް ނަގައި ނުދޭން ވެސް އެބަހުރޭ ހަމަ ހުކުމް ކުރައްވާފަ. އެހެންވީމަ،
އަޅުގަނޑަށް ޤަބޫލުކުރެވޭ ގޮތުގައި އިޞްލާޙު ވާންޖެހޭ ކަމެއް މިކަމަކީ. އޭގެ އެންމެ އެދެވޭ ގޮތަކީ ހަމަ ގާނޫނުގަ އި
އެކަން އަޅުގަނޑުމެން ބަޔާންކޮށް އެކަން ހިމެނުން. ދެން މިއީ ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި މި ގަރާރުގައި އެއްވަނަ ނަންބަރާއި
ހަތަރު ނަންބަރުގައި ފާހަގަކޮށްފައި އޮތް ދެ ނުކުތާއަށް އަޅު ގަނޑަށް ފެންނަ ކަންތައްތަކަކީ. ދެން އޭގެ އިތުރަށް މި
ގަރާރުގެ ދެވަނަ ނަންބަރުގައި ފާހަގަކޮށްފައިވާ ނުކުތާ، އެއީ ދައުލަތުން އެކި ފަރާތްތަކާއެކު ވެފައިވާ
އެއްބަސްވުންތަކުގެ ދަށުން، ދައުލަތުން އަދާކުރަންޖެހޭ އިލްތިޒާމެއް އަދާނުކޮށް ދޫކޮށްލާފައި އޮތުމުގެ ސަބަބުން ނުވަތަ
ބޭއިންސާފުން އެއްބަސްވުން ބާޠިލުކުރުމުގެ ސަބަބުން ބަދަލު ދޭންޖެހޭ ޙާލަތްތަކުގައި އެކަމަށް ޒިންމާވާންޖެހޭ
ދައުލަތުގެ މުވައްޒިފެއް ނުވަތަ މުވައްޒިފުންގެ މައްޗަށް ދައު ވާކޮށްގެން ދައުލަތުން ޚަރަދުކުރަންޖެހުނު ފައިސާއަށް އެ
ފަރާތްތައް ޒިންމާ ކުރު ވުމަށް އަޅަންޖެހޭ ގާނޫނީ ފިޔަވަޅު އެޅުން. މި ނުކުތާގައި އަޅުގަނޑަށް ފެންނަ ދެތިން ކަމެއް
ހަމަ ދަންނަވާލަން ބޭނުން. އެއްކަމަކަށް، މިހާރު ޢަމަލުކުރެވޭ ގާނޫނު ނަންބަރު 3/2006 އެއީ މާލި އްޔަތު ގާނޫނުގެ
47 ވަނަ މާއްދާގައި އެބައޮވޭ، 48 ވަނަ މާއްދާގައި ވެސް އެބައޮވޭ އާންމު އުސޫލުތަކެއް އިޖުރާޢަތެއް ކަނޑައެޅިފަ.
48 ވަނަ މާއްދާގައި ވަރަށް ސާފުކޮށް އެބަބުނޭ ހުއްދަ ނޫން ޢަމަލެއް ކުރުމަކީ ކޮބައިކަން. މާލީގޮތުން
ބަލަހައްޓަންޖެހޭ ލިޔެކިޔުންތައް ނުބެލެހެއްޓުން، ނޫނީ އިހުމާލުވުން. އަދި އޭގެއިތުރަށް މި ޒިންމާވާންޖެހޭ ދައުލަތުގެ
ފައިސާއެއް މަދުވުން. ނުވަތަ 3 ވަނަ ކަމަކަށް ޒިންމާވާންޖެހޭ ދައުލަތުގެ މުދަލަކަށް ގެއްލުމެއް ލިބޭ ގޮތަކަށް ކަމެ އް
ކުރުން. އަދި އޭގެއިތުރަށް މާލިއްޔަތު ގަވާއިދުގައި އެ އޮންނަ އުސޫލުތަކާއި ހަމަތަކާއި ޚިލާފަށް ކަމެއް ކުރުން.
އެހެންވީމަ، މިއިން ކަމެއް ކުރެ ވިއްޖިއްޔާ ގާނޫނުގައި އެބަ ބުނޭ އެއީ ހުއްދަ ނޫން ޢަމަލެއް ކުރުމޭ. ދެން
އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ފައިސާ އާއި، އަދި ދައުލަތުގެ ފައިސާއާއި މުދަލާބެހޭ ކަންކަމުގައި އާންމު އުސޫލަކީ، ކޮންމެ
ތަނެއްގައި ވެސް އެބަހުރޭ މާލީ ޒިންމާދާރު ވެރިޔަކު ހަމަޖައްސާފަ. އެ މީހެއްގެ ބެލުމުގެ ދަށުން ފައިސާ ޚަރަދު
ކުރުމަށް ޚާއްޞަ އުސޫލުތަކެއް އެކަށައެޅިފައި އެބަހުރޭ. އަދި ފައިސާ ޚަރަދުކުރެވެނީ އެކަމަށް ޚާއްޞަ ހުއްދައެ އް
އޮންނަ ބަޔަކަށް، އެ މީހުން ތައްޔާރުކޮށްފައި އޮންނަ ލިޔުންތަކެއް ބަލަ އި ޗެކްކޮށް ސޮ އިކޮށް ހަދައި، ފިނޭންސް
4

މިނިސްޓްރީއަށް އެ ހުއްދައަކަށް އެދި އޭގެ ފަހު. އެހެންވީމަ، މި އުސޫލު މިހާރުވެސް އެބައޮތް. އެހެންނަމަވެސް، މީގެ
މުހިންމު ކަމަކީ، އަޅުގަނޑުމެން މި ގަރާރުގައި މި އޮތް ނުކުތާގައި ވާހަކަދައްކާއިރު، އެ ދައުލަތުން ގެއްލުމުގެ ބަދަލު
ދޭންޖެހޭ ޙާލަތުގައި އެ ދައްކަންޖެހޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ވަކި މީހެއްގެ ކިބައިން ނަގައިދެވިދާނެތޯ؟ ނޫންތޯ؟ އެއަކަށެއް
ނެތް ގާނޫނުގައި ޙައްލެއް މިހާތަނަކަށް ހޯދިފައެއް. އެހެންވީމަ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ގާނޫނުގައި ހިމެނިދާނެ ކަމެއް
އިޞްލާޙެއްގެ ގޮތުގައި ވެސް ނޫނިއްޔާ އަޅުގަނޑަށް ޤަބޫލުކުރެވޭގޮތުގައި މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން މި އެކުލަވާލަން
މަސައްކަތްކުރާ މަދަނީ އިޖުރާޢަތުގެ ގާނޫނުގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް ކޮންމެވެސް ކަ ހަލަ އެ އޮނިގަނޑެއް އެކަމާ
ގުޅޭގޮތުން ހިމެނިދާނެ. ދެން ހަމަ އެއާއެކީގައި ދެވަނަ ކަމަކަށް ހަމަ މިހާރު ޢަމަލުކުރެވޭ މާލިއްޔަތު ގާނޫނުގެ 48
ވަނަ މާއްދާ، 48 ވަނަ މާ އްދާގައި އެބައޮވޭ ހުއްދަ ނޫން ޢަމަލެއް ކުރީމަ ދެން އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅުތަކުގެ ވާހަކަ
ބަޔާންކޮށްފަ. ޖުމުލަ ދެ ކަމެއް، އަޅުގަނޑު ކުރުކޮށް ފާހަގަކޮށްލާނަން. އެއްކަމަކީ ޖޫ ރިމަނާކުރުން ނޫނިއްޔާމު މި
އޮންނަނީ އެ މައްސަލައެއް މާލިއްޔަތު ގަވާއިދުގައި އެ އޮންނަ އިޖުރާޢަތުގެ ތެރެއިން ކޮންމެ އިދާރާއަކުން ވެސް
ކަމާބެހޭ ކޮމިޓީއެއް އެކުލަވާލާފައި، ތަޙުޤީޤެއް ކޮށްފައި ކަމާބެހޭ ރިޕޯޓެއް އެކުލަވާލާފައި އަދި އިހުމާލުވާ މުވައްޒިފަކަށް
އަޅަންޖެހޭ ފިޔަވަޅެއް މިނިސްޓަ ރަށް މި އަންގަން މި އޮންނަނީ. ދެން ނަތީޖާއަކަށް ވަނީ އެ ޖޫރިމަނާ އެ މުވައްޒަފަކު
ކުރުން ނޫނިއްޔާމު އެ މީހެއްގެ މައްސަލަ އެޓަރނީ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހަށް މި އޮންނަނީ ފިނޭންސް މިނިސްޓަ ރ
ފޮނުވައިގެން އެ ފައިސާއެއް ހޯދުމުގެ ކަންތައް ކުރިއަށް ގެންދަން. އެހެންވީމަ، މި އިޖުރާޢަތު މިހާރު ވެސް އެބައޮތް .
އެހެންނަމަވެސް، މީކީއެއް އަދިވެސް މި ގަރާރުގައި މި 3 ވަނަ ނުކުތާގައި މި ބުނާ ކަހަލަ ޙަ އްލަކަށް މަގުފަހިކޮށްދޭ
އިޖުރާޢަތެއް ކަމަކަށެ އް އަޅުގަނޑަކަށް ޤަބޫލެއް ނުކުރެވޭ. އެކަން ހަމައެކަނި ކުރިއަށް ގެންދެވޭނީ ޖިނާޢީ ތަޙުޤީޤެ އް
ކޮށްގެން. ޖިނާޢީ ތަޙުޤީޤުކުރުމު ގެ ޒިންމާ މި އޮންނަނީ މޯލްޑި ވްސް ޕޮލިސް ސަރވިސްއަށް. ނޫނިއްޔާ އެކަމާއި ގުޅޭ
ޚާއްޞަ އިދާރާއަކަށް. މިސާލަކަށް ކޮރަޕްޝަންގެ މައްސަލަ އެކުލެވޭކަމުގައި ވަނީވިއްޔާ އޭ.ސީ.ސީ އަށް މި އޮންނަނީ
އެ މަސްޢޫލިއްޔަތު ގާނޫން ލާޒިމުކޮށްފަ. އެހެންވީމަ، ޖިނާޢީ ތަޙުޤީޤެއް ހިންގާކަށް ޕޮލިސް ސަ ރވިސްއަކަށް އަދި
އޭ.ސީ.ސީ އަކަށް ވެސް އެއްވެސް ހުރަހެއް ނެތް. ކޮންމެ ގޮތެއް ވިޔަސް އެ ތަޙުޤީޤަކަށް ފަހު ގައި އިނގޭނީ
ގެއްލުމުގެ ބަދަލަށް މިސާލަކަށް ޖާމިނުކުރަންޖެހޭ ވަކި މީ ހަ ކު ހު ރިކަމުގައި ވަނީވިއްޔާ އެ މީހަކީ ކާކުކަން. އެ
މީހެއްގެ އިހުމާލުގެ މިންވަރު އޮތީ ކިހާ މިންވަރަކަށް ކަން. ދެން ހަމަ މިއާއެކީ ގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން ،
ހަމަ ފިނޭންސް މިނިސްޓްރީން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދޭތެރެއަކުން ހަމަ ފޮނުއްވަވާ ދައުލަތަށް ލިބެންޖެހޭ ފައިސާ
ހޯދުމުގެ މައްސަލަތަކުގައި ދައުވާ ކުރުމުގެ ރިކުއެސްޓުތައް. ސިޓީ ބިޓީން އެކަން އެބަހުރި މިހާރުވެސް، މި މަހުގައި
ވެސް އެބައިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސިޓީއެއް އެގޮތަށް ލިބިފަ. އެހެންވީމަ، އެގޮތަށް އަޅުގަނޑުމެންނާއި ހަމައަށް
އަންނަ މައްސަލަތަކުގައި އަޅުގަނޑުމެން ކޯޓަށް އެ ފައިސާ ހޯދުމުގެ މައްސަލަތައް ކުރިއަށް ގެންދަން. ދެން މިދިޔަ
ހަފްތާގައި ވެސް ހަމަ އެގޮތަށް މާލޭގައި ހަމަ މި ސަރަޙައްދަކުން ކުއްޔަށް ދީފައި ހުރި ތަނަކަށް ދައްކަންޖެހޭ ކުލީގެ
5

ފައިސާ ނުދައްކައިގެން ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން މައްސަލަ ހުށަހަޅައިގެން ކޯޓުން ޙުކުމެއްކޮށް އެބައި ވެސް އެބަ ކުރިއަށް
ދޭ. އެހެންވީމަ، ދަންނަވަން މިއުޅޭ ވާހަކައަކީ މި ލިބެންޖެހޭ ފައިސާ ހޯދުމުގެ މަސައްކަތް އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް
ގެންދަމޭ. އެހެންނަމަވެސް، ދައުލަތުގެ ވަކި މީހަކު ޖާމިނުވާންޖެހޭ ކަމަށް ގާނޫނުގައި އެ އޮންނަ މިހާރު މިއޮތް
މިންވަރު އެއީކީއެއް ސަފިޝަންޓު މިންވަރެއްކަމަކަށެއް އަޅުގަނޑަކަށް ޤަބޫލެއްނުކުރެވޭ. އެހެންވީމަ، އެ ވާހަކަ
ތިބޭފުޅުންނާ ޙިއްސާކޮށްލީ. ދެން އެންމެ ފަހު ނުކުތާއަކަށް މިއޮންނީ މި ގަރާރުގައި ނިމިދިޔަ ސަރުކާރުގައި އެކި
ފަރާތްތަކާއެކު ވެފައިވާ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ބަދަލުގެ ގޮތު ގައި ދައުލަތުން ޚަރަދުކުރަން ޖެހިދާނެކަމަށް ލަފާ ކުރެވޭ
ފައިސާގެ ތަފުސީލު ބަޔާން އަދި އެ މަޢުލޫމާތު މަޖިލީހަށް ޙި އްސާކުރުމާ ގުޅޭގޮތުން. މީގައި އަޅުގަނޑު ހަމަ ވަރަށް
ޚުލާޞާކޮށް ދަންނަވާލާނަން. ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ޝަރީޢަތުގެ އެކިއެކި މަރުޙަ ލާތަކުގައި ހިނގަމުންދާ
މައްސަލަތަކަށް ބަލާއިރުގައި، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހާތަނަށް އެއްކުރެވިފައި ހުރި ތަފާސް ހިސާބުތަކުގެ އަލީގައި އެ އް
މިލިއަނަށްވުރެ މަތީގެ 27 މައްސަލައެއް އެބައޮތް. މި 27 މައްސަލައިގައި، 27 މައްސަލަ އަށް ބަލާ އިރުގައި ސުޕްރިމް
ކޯޓުގައި 5 މައްސަލައެއް އެބައޮތް. ހައިކޯޓުގައި 9 މައްސަލައެއް އެބައޮތް. އަދި ސިވިލް ކޯޓުގައި 13 މައްސަލައެއް
އެބައޮތް. މި 27 މައްސަލައިގެ ތެރެއިން ޖުމުލަ ފައިސާގެ ގޮތުގައި ދައްކަންޖެހި ހިސާބުކުރެވިފައި ހުރި އަދަދަށް
ބަލާއިރުގައި 1.6 ބިލި އަން ރުފިޔާ އެބަ އަރާ. މީ ހަމައެކަނި ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތިން މަރުޙަލާގެ ކޯޓުތަކުގައި
ހިނގަމުންދާ މައްސަލަތަކުގެ ތެރެއިން ދައުލަތަށް މާލީ ބުރަ އުފުލަންޖެހޭ ކަމަށް އަންދާޒާކުރެވޭ ނޫނިއްޔާމުން
ކްލެއިމްކޮށްފައި ހުރި ޖުމުލަ އަދަދެއް. އަދި އޭގެ އިތުރަށް 1 މިލިއަނަށްވުރެ ދަށުން ހުރި މައްސަލަތައް ވެސް އެބަ
ހުރި. އެހެންވީމާ، ހަމަ ރަފް ފިގަރއެއް ދިނުމުގެ ގޮތުން ތި ބޭފުޅުންނަށް މި އަދަދު މި ދަންނަވާލީ. ދެން އޭގެ
އިތުރަށް އާ ރބިޓްރޭޝަންގައި ރާއްޖެއިން ބޭރުގަ އި، އިން ޑިއާގައި އަދި އޭގެ އިތުރަށް ސިންގަރޕޫރުގައި 2
މައްސަލައެއް ކުރިއަށް އެބަ ދޭ. އާ ރބިޓްރޭޝަނަށް ހުށަހެޅޭ މައްސަލަތަކުގައި ކޮންމެ މައްސަލައެ އްގައި އެ ކްލެ އިމް
ކުރާ އަދަދު އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އާބިޓްރައި ރޫ ލްސްގެ ދަށުން އާންމު ކުރެވޭ މަޢުލޫމާތަކަށެއް ނުވޭ. އެކަން
އެގޮތަށް ކޮށްފިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން ކޮންފިޑެންޝިއަލިޓީ ބްރީޗް ކުރި ކަމަށް އެ އާބިޓްރޭޝަން ސެންޓަރުން
ކަނޑައަޅާނެ. އެހެންނަމަވެސް، ޖުމުލަ ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑު ދަންނަވާފާނަން، ދެ މައްސަލަ އަށް 212 މިލިއަން
ޑޮލަރު ކްލައިމް ކޮށްފައި އޮތްކަން ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން ރެ ކޯޑަށް ޓަކައި. ދެން މިއީ ޖުމު ލަ ގޮތެއްގައި ގަރާރުގައި
ހުރި މައިގަނޑު ކަންތައްތަކާ ބެހޭ ގޮތުން އަޅުގަނޑު މި ވަ ގުތަށް ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވާ ކަންތައްތަކަކީ. ދެން ހަމަ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަ ރުންގެ މަޢުލޫމާތަށް ޓަކަ އި ދަންނަވަން. އަޅުގަނޑުމެން މަދަނީ އިޖުރާޢަތުގެ ބިލެއް ފު ރަތަމަ
ފަހަރަށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ތާ ރީޚުގައި މި ކުރިއަށް މި ގެންދެވެނީ. މިކަމުގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޔޫ.އެން.ޑީ.ޕީގެ
އެހީތެރިކަމާ އެކީގައި އިނގިރޭސިވިލާތުގެ ކޮންސަލްޓެންޓެއް މެދުވެރިވެގެން އަޅުގަނޑުމެން އެ ބިލުގެ މަސައްކަތް
ކުރިއަށް މި ގެންދަނީ. މިހާރު ބިލުގެ ވާރކިންގ ޑްރާފްޓެއް އެބަ އޮތް އިނގިރޭސި ބަހުން އެކުލަވާލެވިފަ. އަދި މި
6

ވަގުތު ވެސް އޭނަ މާލޭގައި ހުންނެވީ. ސްޓޭކް ހޯލްޑަރސްއާއި ބައްދަލުކޮށް ކަންތައްތައް ކުރިއަށް އެބަ ގެންދަވާ.
އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން މި މަސައްކަތް ކުރަނީ ވީއެންމެ އަވަހަކަށް އެ ބިލު ފައިނަލްކޮށްފައި އޭގެ ދިވެހި
ތަރުޖަމާއެއް ހަދާފައި، މަޖިލީހަށް އެ ބިލު ވައްދަން. ދެން އަ ޅުގަނޑަށް ގަބޫލު ކުރެވޭ ގޮތުގައި މަދަނީ އިޖުރާޢަތުގެ
ގާނޫނެއް ވުޖޫދަށް އައުމަކީ އެއީ ކޯޓުތަކުން މައްސަލަތައް ކުރިއަށް ގެންދިއުމުގައި އަދި ޢަދުލުވެރި ގޮތެއްގަ އި
ގެއްލުމުގެ ބަދަލުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމަށް ޓަކައި ވަރަށް މުހިންމު ވަޞީލަތެއް. ދާދިފަހުން އަޅުގަނޑުމެން މުޅި
ޖުޑީޝަލް ސެކްޓަރއަށް އަމާޒުކޮށްގެން ކުރިއަށް ގެންދިޔަ ޖުޑީޝަލް އެސެސްމަންޓް ކުރިއަށް ގެންދެ ވި، ޖަސްޓި ސް
ކްރީލަރގެ ރިޕޯޓުގައި ވެސް ފާހަގަކުރައްވާފައި އެބަ އޮތް ރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގައި މައްސަލަތައް ދިގުލައިގެން ދިޔުމާއި
އަދި އެފިޝެންސީ ގާއިމު ނުވަނީ ޙަޤީޤަތުގައި ޢަމަލުކުރަންޖެހޭ އުސޫލުތައް ކޮންސިސްޓެންޓްކޮށް އެކުލަވާލާފައި
ނެތީމައޭ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އުންމީދުކުރަނީ މަދަނީ ޢަދުލުގެ ނިޒާމަށް ހެޔޮ ބަދަލެއް އަންނާނެ ކަމަށް
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މަދަނީ އިޖުރާޢަތުގެ ގާނޫނެއް އެކުލަވާލާ، ވީއެންމެ އަވަ ހަކަށް އަމަލުކުރަން ފެއްޓުމުން.
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އެޓަރނީ ޖެނަރަލް. އަޅުގަނޑު ފުރަތަމަ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން، މާލިއްޔަތު ގާނޫނާއި
މާލިއްޔަތު ގަވާއިދާއި އަދި ޚާއްޞަކޮށް މި ދެންނެވީ މާލިއްޔަތު ގާނޫނަށް ބަދަލެއް ގެނެސްގެން ވި ޔަސް މިހާރު މި
ކަންކަމުގައި އިޙުމާލުވާ ފަރާތްތައް، މިސާލަކަށް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޑުއިވޭ ނޫމަޑި މައްސަލައިގައި ވެސް
ކޮންޓްރެކްޓް ބާޠިލު ކުރި މީހާ އަނެއްކާ ގޮސް އެއްކޮޅުން ހެއްކެއްގެ ގޮތުގައި އައުމާއި، މި ކަހަލަ ކަންކަމުގައި
އަސްލު ޙަޤީޤތުގައި، މިދެންނެވި ބޮޑެތި ކޮންޓްރެކްޓް ތަކުގައި ކޮންމެވެސް ފަރާތެއްގެ އިހުމާލުން ގިނަފަހަރު މި
ހުންނަނީ މި ސަރުކާރަށް ބޮޑެތި ގެއްލުންތައް، ނޫނީ ރައްޔިތުންގެ ފައިސާ އިން ވަރަށް ބޮޑެތި އަދަދުތަކެއް އެކިއެކި
އަމިއްލަ ފަރާތްތަކަށް ދައްކަންޖެހޭ ގޮތަށް މެދުވެރިވެފަ. އެހެންވީމާ، އެ ކަންކަމުގައި އިޙުމާލުވާ ފަރާތްތަކާއި ދޭތެރޭ
ފިޔަވަޅު އެޅޭނެ ގޮތަކަށް ބައްޓަން ކުރެވިގެން، އެ އިޞްލާޙު އަޅުގަނޑު އެދެން މި މަޖިލީހަށް ވީއެންމެ އަވަހަކަށް
ފޮނުވައިދިނުމަށް. އެއްކަމެއް. ދެން ދެވަނަ ކަމެއްގެ ގޮތުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން، މި ސުވާލު އިނގޭތޯ.
މިހާރު އަޅުގަނޑު މިސާލަކަށް ނޫމަޑި ކޭސް އިނގޭތޯ. މި އޮތީ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ޙުކުމެއް ނެރެފައި ބަދަލެއްގެ
ގޮތުގައި 300، ނޫމަޑިއެއް ނޫން. ދީބާޖާ އިނގޭތޯ. ބަދަލެއްގެ ގޮތުގައި 300 ޕްލަސް މިލިއަން، 48 މިލިއަން ރުފިޔާ
ދައްކަން ޙުކުމްކޮށްފައި ދައުލަތުގެ މައްޗަށް. އެހެންވީމާ، މި ކަހަލަ ކޭސަސް ގައި މި ދެންނެވިހެން އެބަ އޮވޭތޯއޭ
ފުރުޞަތު، މިހާރު މިސާލަކަށް އަޅުގަނޑުމެން އެންމެނަށް ވެސް ހަމަ އިނގޭ ދަ އުލަތުން އެވީ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން
އެ ފަރާތުން ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެ އް ހުރި. އެއީ ދަތުރުފަތުރުގެ ނިޒާމާއި، ރަށްތައް ޑިވެލޮޕްކު ރުމާއި އޭގެ ސަބަބުން
7

އިކޮނަމީއަށް މި ލިބެންޖެހޭ ބޫސްޓަކާއި، މިދެންނެވިހެން ވަޒީފާގެ ފުރުޞަތުތަކާއި ނޫނިއްޔާ ޓެކްސް އިން ކަމްއާއި
މިހެން ގޮސް ބިމު ކުއްޔާ އެކީގައި ވަރަށް ބޮޑެތި ރެވެނިއުސް ތަކެއް އޯވަރ ޕީރިއަޑް އޮފް ޓައިމް ލިބޭ ގޮތަ ށް
އެންޓަރ ކުރެވިފައި އޮތް ޕްރޮޖެކްޓެއް. އެހެންނަމަވެސް، މިއަދާއި ހަމައަށް އައިއިރު އެ ކަންކަން ހާސިލުވެފައި އޮތީ
ކޮން މިންވަރަކަށްތޯ؟ އެ ފަރާތުގެ އޮބްލިގޭޝަންސް ކޮށްފައިތޯ އޮތީ؟ ނުކުރާ ކަމަށް ވަންޏާ ސަރު ކާރެއް، ދައުލަތަށް
އެ ބަދަލު ނަގަން ކޯޓަށް ދެވޭނެ އެއް ވެސް ފު ރުޞަތެއް އޮވޭތޯ؟ މި ދެންނެވީ މިހާރު ކޮންޓްރެކްޓެއްގެ އެއްފަޅިއަށް
އެކަނިތޯ މި ދަނީ. އަބަދުވެސް ދައުލަތުން ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ދޭންޖެހޭ ގޮތަށްތޯ، ނޫނިއްޔާ ދައުލަތާއި ދޭތެރޭގައި އެ
ވެފައި އޮންނަ އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން އެ ފަރާތުން މި ނި ންމަންޖެހޭ އޮބްލިގޭޝަންސްތައް ނުނިންމާ އޮތް ކަމަށް
ވަންޏާ އެކަމާއި ގުޅިގެން ދައުލަތަށް ބަދަލު ނެގޭނެ ފުރު ޞަތެއް އޮވޭތޯ؟ ދެން ދެންމެ ތި ވިދާޅުވީ މި މަދަނީ
އިޖުރާޢަތުގެ ގާނޫނެއް ވަރަށް އަވަހަށް އަޅުގަނޑުމެންނާއި ހަމައަށް އަންނާނެ ކަމަށް. އޭރުން މީގައި ދިމާވާ ވަރަށް
ގިނަ މައްސަލަތަކަށް ޙައްލެއް ލިބި ގެންދާނެ. އަނެއްކާ އެ ކޮންސިސްޓެންސީއެއް، މިހާރު ދެންމެ ވިދާޅުވެއްޖެ ޖޫރިމަނާ
ބައެއް ފަހަރު ނަގައިދޭން ވެސް ނިންމާފައި އެބަ ހުރި. އަނެއްބައި ފަރާތްތަކަށް ނަގައިދޭން ނުޖެހޭނެ ކަމަށް ވެ ސް
ނިންމާފައި އެބަ ހުރި. އެހެންވީމާ، އެ ކޮންސިސްޓެންސީއާއި އެ އުސޫލުތަކެ އް ރަނގަޅަށް ހަމަޖެހިގެންދާނެ ކަމަށް.
އެހެންވީމާ، އެއީ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން މަރުޙަބާ ކިޔާ ކަމެއް. ދެން ހަމަ މައިގަނޑު ގޮތެ އްގައި އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މިއޮތް މައްސަލައަކީ ޢަދުލުވެރި ގޮތަކަށްތޯ؟ ދެން ދެންމެ ފާހަގަކުރެއްވި ކަންކަން ވެސް އެބަ އިނގޭ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މި ދަނީ ހަމަ އެކި ފަހަރު އެކި ގޮތަށްކަން. އެހެންވީމާ، އެއީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް ޗެކް އެންޑް
ބެލެންސެސް ބަލާކަމަށް ވަންޏާ ނޫނިއްޔާ ދައުލަތު ގެ މާލިއްޔާގެ ބެލެނިވެރި ފަރާތެއްގެ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
އެންމެ ބޮޑު ކަމަކަށް، މައްސަލަ އަކަށް މިހާރު މި ވަނީ މި ދައުލަތުން ރައްޔިތުންގެ ފައިސާއިން ބަދަލު ގެ ގޮތުގައި މި
ދެވޭ، ޙަޤީޤަތުގައި ހަމަ ވެދާނެ އިނގޭތޯ އެއީ ކޮންޓްރެކްޓްސްއަށް ޓަރމިނޭޓު ކުރެވިފައި ނޫނީ އެކަން ހިނގާފައި
ހުރި ގޮތުން ހަމަ އެ ބަދަލަކީ ހަމަ ދައްކަންޖެހޭ ބަދަލެއް ކަމަށް ވެސް. އެހެންނަމަވެސް، ކޯޓުގެ މަރުޙަލާ މުޅިން
ނުނިމި، އަދި ނިމިފައި ހުރި އެއްޗެއްސަށް ވެސް މި އުޅެނީ ބައެއް ފަރާތްތަކުން އަޅުގަނޑުމެންނާއި ދޭތެރޭގައި
ރައްދުވާ ބަސްތަކުން ސަ ލާމަތްނުވެގެން. މިސާލަކަށް މި ދެ ންނެވި ދީބާޖާ، ކަސްޓޮރިކާ މީގެ އެއް އެގްޒާމްޕަލް.
އެހެންވެ، އެކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ޖަވާބެއް.
އެޓަރނީ ޖެނެރަލް އަލްއުސްތާޛު އިބްރާހީމް ރިފްޢަތު ވާހަކަދެ އްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މުޤައްރިރު. ފުރަތަމަ ނޫމަޑީގެ މައްސަލަ ފާ ހަގަކުރެއްވީ. އޭގައި އިޙުމާލުވި ފަރާތެއްގެ
ވާހަކަ. އަޅުގަނޑު މި ހަފްތާ ތެރޭގައި އެ މައްސަލައިގައި އި ހުމާލުވި ކަމަށް، ނޫނިއްޔާމު މަޤާމުގެ ނާޖާއިޒު ފައިދާ
ހިފި ކަމަށް، ނޫނިއްޔާމު އެނގި ހުރި މަޢުލޫމާތެއްގެ ސިއްރުކަން ހާމަކުރީމަ އެކަމަށް ރިޢާޔަތް ކޮށްފައި އަޅުގަނޑަށް
8

ފެންނަ ކަންތައްތަކުގެ އަލީގައި އަޅުގަނޑު ރައީސް އޮފީހަށް ސިޓީއެއް ފޮނުވާނަން. ދެން ކެބިނެޓުން އެއަށް ގޮތެއް
ނިންމަވާނެ ކަމަށް އަޅުގަނޑު މި ބަލަނީ އިނގޭތޯ. އެއާއެކީގައި އަޅުގަނޑު ހަމަފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން، ދެވަނަ
ކަމަކަށް ދީބާޖާގެ މައްސަލަ ފާހަގަކުރެއްވީ. ދީބާޖާގެ މައްސަލައިގައި ދައުލަތަށް ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދަން
އެދެވިދާނެތޯ، ކޯޓަށް ދެވިދާނެތޯ. އޭގައި އަޅުގަނޑު ދަންނަވަން އޮތް ވާހަކައަކީ، ދީބާޖާގެ މައްސަލައަކީ ޙަޤީޤަތުގައި
ވެސް ދައުލަތުގެ ކަމާ ބެހޭ ފަރާތުން ގޯސްކޮށް ބާޠިލުކޮށްފައި އޮތް ކޮންޓްރެ ކްޓެއް. ދެފަރާތުގެ ދެމެދުގައި ލިޔުމު ން
އެއްބަސްވުމެއް ވުމަށްފަހު ގައި ދައުލަތުގެ ފަރާތުން ވެ ސް އުފުލަންޖެހޭ އިލްތިޒާމުތަކެއް ހުރި. ހަމަ ޚުލާސާކޮށް
ދަންނަވާ ކަމުގައި ވަނީ ވިއްޔާ އޭގައި އެބަ ބުނޭ 47 ބިމެއް ދައުލަތުން ޖެހޭނެއޭ އެ ކުންފުންޏާއި ޙަވާލުކުރުމަށް.
އެއީ ދަތުރުފަތުރުގެ އިންތިޒާމުތައް ހަމަޖެއްސުމަށް ޓަކައި ދެފަރާތުން އެއްބަސްވެފައި އޮތް ކަންތައްތައް ކުރުމަށް
ޓަކައި. 47 ބިމުގެ ތެރެއިން 26 ބިމެއް ދައުލަތުން ޙަ ވާލުކުރި. ބާކީ ހުރި ބިންތަކެއް ޙަވާލެއް ނުކުރޭ. ހަމަ
އެއާއެކީގައި ދީބާޖާގެ ވެސް މައްސަލަ އެބަ ހުރި. ކޮންޓްރެކްޓުގައި ބުނާ ގޮތުން ވެއްޖިއްޔާ ވިދިވިދިގެން 5 ދުވަހު
ޚިދުމަތް ނުދީފި ކަމުގައި ވަނީ ވިއްޔާ އެއީ ޑިފޯލްޓު ވެފައި ކޮންޓްރެކްޓް ބާޠިކުކުރެވޭނެ ޙާ ލަތަކަށް ދާގޮތަށް މި އޮތީ.
ފުރަތަމަ ފަހަރު ވިދި ވިދިގެން 5 ދުވަސް ފާއިތުވީމަ، އެއްބަސްވުން ބާޠިލެއް ނުކުރޭ. އެހެންނަމަވެސް، ދެވަނަ
ފަހަރަށް ވިދިވިދިގެން 5 ދުވަސް ފާއިތުނުވަނީސް، ވިދިވިދި ގެން 3 ދުވަހޭ އަޅުގަނޑު ހަނދާންވަނީ. އެ ޙާ ލަތު
މެދުވެރިވީމަ ކޮންޓްރެކްޓް ބާޠިލު ކުރީ. އެހެންވީމާ، ކޮންޓްރެކްޓް ބާޠިލު ކުރިއިރު ބާޠިލު ކު ރީކީއެއް ކޮންޓް ރެކްޓުގައި
ބުނާ އުސޫލުތަކާއި އެއްގޮތަކަށެއް ވެސް ނޫން. ކޮންމެއަކަސް ދަށު ކޯޓުން ނިންމީ 348 މިލިއަން ދައުލަތުން
ދައްކަންޖެހޭ ކަމަށް. ދަށު ކޯ ޓުން މައްސަލަ ބެއްލެވި ފަނޑިޔާރު ރިޢާޔަތް ކުރައްވަނީ ނެޕްރެސަން ވެލިއު ގެ ގޮތުގައި
6 މިލިއަނެއް އަންނަ ކަމަށް. އަދި އެ 6 މިލިއަން ގުނަ ކުރަނީ މުޅި ކޮންޓްރެކްޓުގެ މުއްދަތު ކަމުގައިވާ 50
އަހަރުގެ މުއްދަތަށް. އެގޮތަށް ހިސާބު ހެދީމަ އަންނަ އަދަކަކަށް މި ވަނީ 348 މިލިއަން. އަޅުގަނޑު މީޑިއާގައި ވެސް
ކުރީގައި ދަންނަވާފައި އޮންނާނެ، ކޯޓުގެ ޙުކުމަކުންނެއް އަޅުގަނޑުމެންނަކަށެއް ސާފެއްނުވޭ 348 މިލިއަން ދައުލަތުން
ދައްކަންޖެހެނީ ކޮން އަސާސެއްގެ މައްޗަށް ބިނާކޮށް ކަމެއް. މައްސަލަ ބެއްލެވި ފަނޑިޔާރު ޝަރީޢަތަށް ފާހަގަކުރެއްވި
ނުކުތާ ތަކުގައި ވެސް ކިހިނެއްކަން 348 މިލިއަން ދައްކަންޖެހުނީ. އެއެއް ކިޔައިދީފައެއް ނެތް. އެހެންވީމާ، އެ
ނުކުތާ އެހެން އޮތަތީ ޙަޤީޤަތުގައި އިތުރަށް އެ މައްސަލަ ބަލަންޖެހޭ ކަމަށް، އެ ހިސާބު އަދަދު އެ ގޮތަށް އައި
ގޮތެއް ސާފުނުވާތީ، އެ ޝަކުވާ އަޅުގަނޑު މީޑިއާގައި ވެސް އޮންނާނެ ފާހަގަކޮށްފަ. ހަމަ އެއާއެކީގައި
ފާހަގަކޮށްލަންޖެހޭ، ދަށު ކޯޓުން 348 މިލިއަން ދައްކަންޖެހޭ ކަމަށް ޙުކުމް ކުރީމަ، އެ މައްސަލަ ދި ވެހިރާއްޖޭގެ
ހައިކޯޓުގައި އިސްތިޢުނާފު ކުރެވުނު. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައި ކޯޓުން ނިންމެވީ 348 މިލިއަން ދައްކަންޖެހޭ ތަނެއް ނެތް
ކަމަށް. ޙުކުމް ބާޠިލުކުރެއްވީ. ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައި ކޯޓުން ޙުކުމް ބާޠިލު ކުރީމަ ދީބާޖާއިން އެ މައްސަލަ ސުޕްރީމް
ކޯޓަށް ހުށަހެޅުއްވީ. ހުށަހެޅުއްވީމަ ސުޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމަވަނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައި ކޯޓުން ކުރެއްވި ޙުކުމް ބާޠިލު
9

ކަމަށް. އަދި ދަށު ކޯޓުގެ ޙުކުމް ދެމިއޮންނާނެ ކަމަށް. އެއީ ޙަޤީޤަތުގައި ދައުލަތަށް މާލީ ބޮޑު ބުރައެއް ގޮތުގައި 348
މިލިއަން ދައްކަންޖެހޭ ކަމަށް ދީބާޖާ މައްސަލައިގައި ކަން ހިނގައިދިޔަ ގޮތަކީ. އެހިސާބުން ދެއްވާފައި އޮންނަ
މުއްދަތު، އަޅުގަނޑު ހަނދާން ވަނީ 1 މަސް ދުވަ ހޭ ދެ އްވާފައި އޮތީ. ދަށު ކޯޓުން ފުރަތަމަ 348 މިލިއަން ދައްކަން
އޮތީ 6 މަސް ދުވަހުގެ މުހުލަތެއް ކަނޑައަޅާފަ. އެހެންވީމާ، އެ މުއްދަތު އޮބްވިއަސްލީ ދަށު ކޯޓުގެ ޙުކުމާއި
އެއްގޮތަށް އެ ހައި ކޯޓަށް މައްސަލަ ހުށަހެޅީމަ ޢަމަލެއް ނުކުރެވޭނެތާ. އެހެންނަމަވެސް، އަނެއްކާ ވެސް އިހު އޮތް
ޙާލަތަށް ސުޕްރީމް ކޯޓުން ދަށު ކޯޓުގެ ޙުކުމަށް ތާއީދު ކުރީމަ، އެ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި އެ ފައިސާ ދައްކަންޖެ ހޭ
ކަމަށް ގާނޫނީ ހަމަތަކުގެ މަތީން ބަލަންޖެހޭނެ. ދެން އަޅުގަނޑުމެން މަސައްކަތް ކުރީ މި މައްސަލަ ސުޕްރީމް
ކޯޓުގައި ހިނގަމުން ދިޔައިރުގައި ވެސް އެ މައްސަލައިގައި ދައުލަތަށް މާލީ ބުރަ ކުޑަވާނެ ގޮތަކަށް މިކަމުގައި
ޙައްލެއް ހޯދޭތޯ. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ ޝަރީޢަތުގައި މައްސަ ލައެއް ހިނގަމުން ދިޔުމަކީ އެއީ ކީއެއް ކޯޓުން ބޭރުގައި
ވާހަކަދައްކައިގެން ކަމެއް ޙައްލު ނުކުރެވޭނެ ކަމެއް ނޫން. ދުނިޔޭގެ ހުރިހާ ތަނެއްގަ އި ވެސް އާންމުކޮށް ކުރާ ކަމެއް
އެއީ. ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް ދިވެހިރާއްޖޭގައި މިހާރު އެންމެ އާންމުކޮށް މި ފެންނަނީ ސިވިލް ކޯޓުގައި އެބަ އޮވޭ
ޑިސްޕިއުޓު ރެޒޮލިއުޝަން ސެކްޝަނެއްގެ ގޮތުގައި ޝަރީޢަތާއި ހަމައަށް މައްސަލައެއް ފޮނުވުމުގެ ކުރިން މިކަން
ޙައްލު ކުރުމަށް ޓަކައި ވަކި ސެކްޝަނެއް ވެސް ހަދާފަ. އެހެންވީމާ، ދީބާޖާއާ އެކީގައި ކޯޓުން ބޭރުގައި މައްސަލަ
ޙައްލުކުރުމަށް ޓަކައި ރަސްމީކޮށް ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ސިޓީ ވެސް ފޮނުވިން. އެހެންނަމަވެސް، އެ
މައްސަލައިގައި އެންމެފަހުން ސުޕްރީމް ކޯޓުން ޙުކުމް ކުރެއްވީ. ޙުކުމެއްކޮށް، އޭގެފަހުގައި މި ފައިސާ ނުލިބިގެން
ދިޔުމުގެ ސަބަބުން ދީބާޖާގެ ފަރާތުން އެތައް ޝަކުވާތަކެއް އައި. ރަސްމީކޮށް އެޓަރނީ ޖެނަރަލް އޮފީހަށް އެ
މައްސަލައިގައި ދީބާޖާއިން ތަމްސީލު ކުރާނެ ބޭފުޅުން، ކުންފުނީގެ ބޯޑު ރިޒޮލިއުޝަނަކުން ކަނޑައަޅާ އެންގީމަ
އަޅުގަނޑުމެން އެ މައްސަލަ ބެލިން. ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ އުފައްދަވާފައި އޮންނާނެ ދައުލަތަށް މާލީ ބޮޑެތި ބުރަ
އުފުލަންޖެހޭ މައްސަލަތަކުގައި، އެ މައްސަލަތަކުގައި އަމަލު ކުރެވޭނެ ގޮތެއް، ޙައް ލެއް ހޯދުމަށް ޓަކައި ކޮމިޓީއެއް
އުފައްދަވާފަ. އެ ކޮމިޓީގައި މި ތިއްބަވަނީ އަޅުގަނޑުގެ އިތުރުން، ފިނޭންސް މިނިސްޓަރާއި، އިކޮނަމިކް މިނިސްޓަ ރު
ދާއިމީ މެންބަރުންގެ ގޮތުގައި. އަދި އޭގެ އިތުރަށް ރައީސް އޮފީހުގެ ލީގަލް ކައުންސި ލު ޓު ދަ ޕްރެޒިޑެންޓް. ދެން
އޭގެ އިތުރަށް ކޮމިޓީގެ މެންބަރުންގެ ގޮތުގައި ކޮންމެ، މިސާލަކަށް އެލައިން މިނިސްޓްރީއެއްގެ، ކަމާ ބެހޭ
ޕްރޮޖެކްޓެއް ނޫނިއްޔާ މަޝްރޫޢަކާއި ގުޅޭ ލައިން މިނިސްޓްރީގެ ވަޒީ ރަކު ބައިވެރިވަޑައިގަންނަވާނެ. އަޅުގަނޑުމެން
އުސޫލެއްގެ ދަށުން ކޮމިޓީގެ ބައްދަލުވުންތައް ކުރިއަށް ގެންދަނީ. ލިޔުމުން އަޅުގަނޑުމެން އޮންނާނެ އުސޫ ލު ޝާއިޢު
ވެސް ކޮށްފަ. ފެންނަން ވެސް އޮންނާނެ. ކޮމިޓީގެ ބައްދަލުވުން މިހާރު ހަމަޖެހިފައި އޮތް ގޮތުން ކޮންމެ ހަފްތާއަކު
ވެސް ބުރާސްފަތި ދުވަހު ބާއްވަން އެބަ އަޅުގަނޑުމެން. ކޮމިޓީއަށް މައްސަލަ އެޖެންޑާ ކުރެވި، އެ ކަންކަމާމެދު
ވާހަކަތައް ކުރިއަށް ދަނީ. ދީބާޖާ މައްސަލައަކީ ވެސް އެގޮތަށް ކޮމިޓީއަށް ހުށަހެޅިފައި އޮތް މައްސަލައެއް.
10

އަޅުގަނޑުމެން އެ ބޭފުޅުންނާ އެކީގައި އެތައް ވާހަކަތަކެއް ދެ އްކިން މި އަދަދު ކުޑަކުރެވޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަދިވެސް
އެ މަރުޙަލާގައި މި އުޅެނީ. އަދިވެސް މުޅިއަކުންނެއް މިއަކަށެއް ގޮތެއް ނިންމުނީއެއް ނޫން. އެ ހެންވީމާ، ދަންނަވަ ން
މި އުޅޭ ވާހަކައަކީ، މި މައްސަލަ އޮތް ހިސާބެއް ދަންނަވާފައި، ދެވަނައަށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ،
ދައުލަތުގެ އި ހުމާލު މީގައި އޮތީމަ، މި މައްސަލައިގައި ދައުލަތަށް ލިބެންޖެހޭ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދަން ގޮއްސިއްޔާ އެ
މައްސަލަ ކާމިޔާބުވެދާނެކަމާމެދުގައި ޝައްކު އުފެދޭ. ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް ސުޕްރީމް ކޯޓުން މި ހާރު އެ އޮތީ ދައުލަތުން
ދައްކަންޖެހޭނެ ކަމަށް 348 މިލިއަން ރުފިޔާ. އެހެންވީމާ، އެ މައްސަލައިގެ އިތުރަށް ދައުލަތަށް އެއްޗެއް
ލިބިދާނެކަމާމެދު ސުވާލު އުފެދޭ މިހާރު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އެޓަރނީ ޖެނެ ރަލް. އަޅުގަނޑު ހަމަ މިހެން މި ދަންނަވާލީ ހަމަ ދެންމެ ތި ފާހަގަކުރެއްވިހެން
ކޮންޓްރެކްޓެއްގައި ބްރީޗު މިސާލަކަށް ވެގެން މި ބާ ޠިލުކު ރެވޭ، ނޫނީ ކުރަންޖެހޭ ކަންތައްތަކެއް ނުކުރެވިގެން. ހަމަ
އެގޮތަށް މި ދެންނެވީ ހަމަ މީގެ އަނެއްކޮޅު ވެސް އޮންނާނެއޭ. ވަކި ތާރީޚަކަށް އެ ބްރީޗްވެގެން ޓަރމިނޭޝަނާ
ހަމައަށް ދިޔައިރު، ޓަރމިނޭޝަނާއި ހަމައަށް އެދިޔަ މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި ދައުލަތަށް އެ ލިބެންޖެހޭ ކަންތައްތައް
ހުރެއްޖެ ކަމަށް ވަންޏާ، އެކަމަށް ޙަޤީޤަތުގައި މި ދެންނެވީ ބަދަލު ހޯދަން ދިޔުމުގެ އެއްވެސް ފުރުޞަތެއް އޮ ވޭތޯ
ނުވަތަ ނޫންތޯ؟ މިސާލަކަށް ޓަރމިނޭޓު ކުރި ހިސާބުން އޭގެ މުސްތަޤުބަލުގައި ދެން އެ ލިބޭ ގެއްލުމަކާއި، އެކަމަށް ތާ
ދީބާޖާއިން މިހާރު ދެންމެ ވިދާޅުވި ވާހަކައިން އަޅުގަނޑަށް އަންޑަރސްޓޭންޑްވި ގޮތުން ވެއްޖިއްޔާ ދައު ވާކޮށްގެން
އެއަށް ބަދަލު ދައުލަތުގެ މައްޗަށް ނަގައިދީފައި، ދައުލަތުން ދައްކަންޖެހޭ ގޮތަށް. އެހެންނަމަވެސް، މި ދެންނެވީ ދެން
މިދިޔަ ޕީރިއަޑު، އަޅުގަނޑު ހަނދާންވަނީ 2010 ވަނަ އަހަރު ކަންނޭނގެ ދެއްތޯ، މި ކޮންޓްރެކްޓަރ
އެންޓަރކޮށްފައި، 2010 ގައި. ދެން ބާ ޠިލުވެފައި މި އޮތީ އޭގެ 2013 ގައި. އެހެންވީމާ، ގާތްގަނޑަކަށް 3
އަހަރެއްހާ ދުވަސް. އާދެ! އެހެންވީމާ، އެ ފުރުޞަތު އޮތްތޯ ނުވަތަ ނޫންތޯ؟ ދެން ދެންމެ ތި ވިދާޅުވި ގޮތުން
ވެއްޖެއްޔާ، ޤަބޫލުކުރެވޭގޮތުން ވެއްޖެއްޔާ ޙުކުމްތައް ހުރީމަ ބޮޑަށް އެ ފުރުޞަތުގައި އެކަން ކާމިޔާބުވާނެ ކަމަށްވުރެ
ބޮޑަށް ނާކާމިޔާބަކާއި ދިމާލަށްދާނެ ކަމަށް ގަބޫލު ކުރެވޭ ކަމަށް ތި ވިދާޅުވީ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ދެން
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުންނަށް ފުރުޞަތު ހުޅުވާލާނަން. މިހާރު ފުރަތަމަ ފުރުޞަތު އަ ރުވަން، ކޮމަންޑޫ ދާއިރާގެ
އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޙުސައިން ވަޙީދު.
ކޮމަންޑޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން ވަޙީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
11

ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. ޝުކުރިއްޔާ އޭ.ޖީ. އާދެ! ވަރަށް ބޮޑަށް ސާފުވެއްޖެ މި ގަރާރާ ބެހޭ ގޮތުން،
އެގްރިމެންޓުތަކާ ބެހޭގޮތުން ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތައް. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން ވެސް ގަބޫ ލު ކުރާ
ކަމެއް އޭ.ޖީ ތި ވިދާޅުވިހެން އެގްރިމެންޓެއް ހަދައިފިއްޔާ އޭގެ ދެކޮޅުގައި ވެސް ޒިންމާތަކެއް ހުރޭ.
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ މިހާރު މި ފެންނަނީ އެގްރިމަންޓެއް ބާޠިލުކޮށްލައިފިއް ޔާމުން އެ ބާޠިލުކުރުމުގެ ސަބަބެއް
ނެތް ފެންނާކަށް. ހަމަ ކޯޓުން ވެސް ބަދަލު ދެނީ. އެހެން ގޮތް ގޮތަށް ވެސް ބަދަލުދެނީ. ރައްޔިތުން އެންމެން
ކަހަލަ، ހުރިހާ ރައްޔިތުން ކަހަލަ ގޮތަ ކަށް، ހުރިހާ މެންބަރުން ކަހަލަ ގޮތަކަށް އެންމެން މި ތިބެނީ ހިތްހަމަނުޖެހިފައި
މި ބަދަލުތައް ބޮޑެތިކަމުން. އަޅުގަނޑު ގަބޫލު ކުރަނީ މިސާލަކަށް ހަމަ ދީބާޖާގެ ކޭސް، އަޅުގަނޑުމެން އެންމެން
ދަންނަ ކަމެއް. އެ ފަރާތުން ހަމަ އެގްރިމަންޓުގައި ކުރަންޖެހޭ ކަންތަކެއް ނުކުރުމުގެ ސަބަބުން އެގޮތް މިގޮތް
ވެގެންދިޔަ ކޮންޓްރެކްޓެއް އެވެސް. ދެން ހަމަ ބާޠިލު ކުރީ. ބާޠިލު ކުރީމަ މިހިރީ ދޭންޖެހޭނެ ބަދަލު. އެހެންވީމާ،
އަޅުގަނޑުމެން މި އެދެނީ ފުރަތަމަ ކަމަކަށް، ބަދަލު ދެއްވާއިރު ކޮންޓް ރެކްޓުގައި ދެފަރާތް ވެސް ޒިންމާވާ ގޮތްތަ އް
ހުރޭ. އެހެންވީމާ، ރަނގަޅު ގާނޫނީ ވަކީލުން މަސައް ކަތް ކޮށްފިއްޔާ މިއިން ރަނގަޅު ނަތީޖާއެއް ލިބޭނެކަމަކަށް
އަޅުގަނޑަށް ފެނޭ. ދެން އެކަހަލަ ސަބަބުތަކާ ހެދި މިކަހަ ލަ މައްސަލަތަ އް މިދަނީ، މި ދޭ ބަދަލުތަކުގެ ޒިންމާ މި
ދަނީ ވަކި ބައެއްގެ ބޮލުގައި އެޅެމުން މިހާރު ހަޤީޤަތުގައި ވެސް އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ އެދެނީ،
އަޅުގަނޑު ހަމަ ގައިމުވެސް އެދޭނީ ކޯޓަކުން ނިންމާ ނިންމުމަކަށް މަޑުކުރުމަށް. އެހެންނޫނީ ކޮންމެވެސް ބަޔަކު މީގެ
ނާޖައިޒު ފައިދާ ނަގާކަމަށް މި ވަނީ. ދެން އާބިޓްރޭޝަނުގައި ވެސް މައްސަލަތަކުގައި ހަމަ ވަރަށް ގޮތްގޮތަށް ތަފާތު،
އަޅުގަނޑެއް އަދިވެސް ގަބޫލެއް ނުކުރަން ހަމަ ވަޑައިގަންނަވާ އެތަނުން މީހަކު ދޭ ހެކިބަހަކަށް ނިންމާނެހެނެއް.
އެހެންވީމާ، އެތާނ ގައި ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ރަނގަޅަށް ފައި ޓު ކުރެވޭނަމަ އެ އެގްރީމެންޓްތަކުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ލިބިފައި ހުރި ގެއްލުމުގެ ވާހަކަ ރަނގަޅަށް ދެއްކޭނަމަ ރަނގަޅަށް ދާނެކަމަށް ރައްޔިތުން ގަބޫލުކުރޭ. އެހެންވީމާ،
އެވާހަކަ ހަމަ ފާހަގަކޮށް ލީ. ދެން ދެންމެ ތިވިދާޅުވީ އަޅުގަނޑުމެން މިހާރު، އަޅުގަނޑު އެދެނީ މިހާރުން މިހާރަށް
ވެސް ހަމަ ގާނޫނުތަކާއި ގަވާއިދުތަކަށް ގެންނަންޖެހޭ ބަދަލުތައް ހަމަ އަޅުގަނޑަށް ފޮނުއްވުން. ދެން ތިވިދާޅުވީ
މަދަނީ އިޖުރާޢަތުގެ ބިލުވެސް އެބައާދޭ. އެވެސް އަ ވަސްކުރެއްވުން. ދެން މިހާރުން ފެށިގެން ވެސް ދެން މީ ގެ ފަ ހަށް
ދޭންހުރި ބަދަލުތައް ވެސް އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ފެންނަނީ ކޯޓު މަރުޙަލާ ނިމިގެން އެ ދޭންޖެހޭ ބަދަލެއް ދޭއިރުގައި ކޯޓު
މަރުޙަލާގައި އަޅުގަނޑުމެން ސަރުކާރުގެ ފަރާތުން ހާޒިރުވާ ވަކީލުން އެކަމަށް އެކަށީގެންވާ ގޮތެއް ގައި ވަކާލާތު
ކުރުން. އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ކޮންމެ އެގް ރީމެންޓެއްގައި ވެސް ބާޠިލުކު ރާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަނީ ޖީ.އެމް.އާރު.
ޖީ.އެމް.އާރު މިސާލަކަށް ބާޠި ލުކޮށްލި އިރުގައި ހަމަ ވަރަށް ބައިވަރު މަސައްކަތް ކުރެވިގެންދޭ، އެ ގޮތް މިގޮތް ހަދައި
ބާޠިލު، އެ ތަފާތު. އެކަމުން މިހިރަ ބައެއް އެގްރީމެންޓްތަ ކަކީ އަޅުގަނޑުމެން ދީބާޖާ، އެ ސަރަޙައްދުގެ ހުންނަ
މީހަކަށް ކަންނޭގެ ފެރީ ބަ ރާބަރަށް އެކަން ކުރާކަމަށް. މިހެން ހުންނަ މައްސަލަތައް ޝަކުވާ ބޮޑުވެގެން އެތައް
12

މައްސަލައެއް ޖެހިގެން ބާޠިލު ކުރީ. އެހެންވީމާ، މިކަހަލަ ކަންތައް، މިހެން ކޯޓުން ބޭރު ގައި މިހުރިހާ ކަމަކަށް ބަދަލު
ދޭން ފެށީމާ، އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަޅުގަނޑުމެން ވެސް މިއީ އެމް.ޑީ.ޕީ ހިމެނޭ ސަރުކާރަ ކަށްވާތީ، އަޅުގަނޑުމެން
އެންމެންގެ ބޮލުގައި ވަރަށް ފަޑުފާޑުގެ އިލްޒާމުތައް އެޅެމުން އެބަދޭ. ދެން ކޯޓުން އެއްފަހަރު ނިންމާ މައްސަލައެ އް
ދެވަނަ ފަހަރަށް އެ އިންޞާފުވެރިކޮށް ނުދެކި އަލުން މު ރާޖަޢާކުރަން ފޮނުވޭނެ އު ސޫލެއް އޮވޭތޯ؟ އޮންނަންޏާ
އަޅުގަނޑު އެދެން ދީބަޖާ މައްސަލަތައް އަލުން އަނބުރާ ސްޕްރީމް ކޯޓަށް ފޮނުވަން. ޝުކުރިއް ޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ވަޒީރު.
އެޓަރނީ ޖެނެރަލް އިބްރާހިމް ރިފްޢަތު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު ހަމަ ދެކަމެއް ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން. މައްސަލަޖެހިގެން މިއުޅޭ
ގިނަ ޕްރޮޖެކްޓުތަކަކީ ފާއިތުވެދިޔަ ތަނުގައި ސަރުކާރުތަކުން ކޮށްފައި ހުރި އެއްބަސްވުންތަކެއް. އެއްބަސްވުމެއް
ވާއިރުގައި އެއްބަސްވުމުގެ ދަށުން ގެއްލުމު ގެ ބަދަލު ދިނުމާ ބެހޭގޮތުން ދެފަރާތް މި އެއްބަސްވަނީ. އެއްބަސްވުމެ އް
ވުމަށް ފަހުގައި އެއްބަސްވުމާ ޚިލާފަށް އެއްބަސްވުން ބާ ޠިލުކުރީމާ، އެއްބަސްވުމުގައި ބުނާގޮތުގެ މަތިން ނޫނިއްޔާމު
ޢަދުލުވެރި ބަދަލެއް ގޮތުގައި ކޯޓަކުން ޙުކުމެއްކޮށް ބަދަލު ނަގައި ދިނުމަށް ފަހުގައި، ދެން އަޅުގަނޑުމެނަކަށެއް
ނޯންނާނެ ދެއްތޯ ބަދަލެއްގެ ގޮތުގައި އެ ލިބޭ އެއްޗެއް ދެފަރާތް އެއްބަސްވެ ގެން ޙައްލެ އް ހޯދުން ނޫނިއްޔާ
ކުޑަކުރެވޭކަށެއް. އެއީ އެއް ކަންތައް. ދެވަނަ ކަމަކަށް، ހަމަ އެގިވަޑައިގަންނަވާނެ ހުރިހާ މެންބަރުންނަށް ވެސް ހަމަ
ފާއިތުވެދިޔަ ތަނުގައި ހަމަ ސަރުކާރުންވީ ވަޢުދެއް އެއީ އިނގޭތޯ އެއީ ބޭއިންސާފުން ނުޙައްޤުން އެއްބަސްވުން
ބާޠިލުކޮށްފައި، ނޫނިއްޔާމުން ޙައްޤުތައް ނިގުޅައިގެންފައިވާ ފަރާތްތަކަށް އެ ޙައްޤު ހޯދައިދިނުމަށް މަސައްކަތް ކުރުން.
އަދި ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ދޭންޖެހޭ ޙާލަތުގައި އެކަން ކޮށްދިނުމަށް. އަޅުގަނޑަކަށް ގަބޫލެއް ނުކުރެވޭ ދިވެހިރާއްޖޭގެ
ޝަރުޢީ ނިޒާމުގައި ކޯޓުތަކުގައި މިހާ ރު އެ ތިއްބަވާ ފަނޑިޔާރުން ތިއްބަވައިގެން އަޅުގަނޑުމެންނަކަށެ އް
އަޅުގަނޑުމެން މިބޭނުންވާ ގޮތަކަށް ޢަދުލުވެރި އިންޞާފުވެރި ދެ ފުށް ފެންނަ ޙުކުމްތަކެއް ކުރެ ވިގެންދާނެ ތަނެއް.
މިކަން މިއީ ހަމައެކަނި އަޅުގަނޑު ދަންނަވާ ވާހަކައެއް ނޫން. ނިކަން ބައްލަވާ! 2013 ން ފެށިގެން އިނގޭތޯ،
ޔޫ.އެންގެ ސްޕެޝަލް ރެޕެޓުއަރ ގެބްރިއެއްލާ ނައުލް، ލިޔު އް ވި ރިޕޯޓު. އޭގެ ފަހުން އައިސީޒޯ އިން ނެރެފައި އޮތް
ރިޕޯޓު. އަދި އެންމެފަހުން މިއަ ހަރު ޖަސްޓިސް ކްރެގި ލާ ޔޫ.އެން.ޑީ.ޕީގެ އެހީގައި ނެރުއްވާފައި އިން އެސެސްމެންޓް
ރިޕޯޓު. މިހުރިހާ އެއްޗެއްގައި ވެސް އެބަ ފާހަގަ ކުރައްވާ އެ ންމެ ދަށު ކޯޓުން ފެށިގެން އެންމެ މަތީ މަރުޙަލާގެ
ކޯޓުތަކުގައި ވެސް އިންތިހާއަށް އެބަހުއްޓޭ ނުފޫޒު އެކި ސިފަސިފައިގަ. ކޮރަޕްޝަންވެސް އެބައޮތޭ. އުސޫލަކުން
13

ބޭރުން އެބަ ޢަމަ ލުކުރައްވައޭ. ގާނޫނާއި ގަވާއިދުގައި ކަންކަން ސާފުކޮށް ލިޔެފައި އޮންނަ އިރުގައި އޭގެ ބޭރުން އެ ބަ
ޙުކުމް ކުރައްވައޭ. ދެން ކިހިނެއްތޯ އަޅުގަނޑުމެން އުންމީދު ކުރަންވީ މައްސަލައެއް އަޅުގަނޑުމެން އަނބުރާ އަނެއް ކާ
އެ ޙުކުމް ކުރި ފަރާތަށް އަނެއްކާ ޙަވާލުކުރީމަ، އޭގެ އިންސާފުން ޙުކުމެއް ކުރައްވާނެ ކަމަށް. ކިހިނެއްތޯ
އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލުކުރާނީ؟ ރަނގަޅު ވާހަކައެއް، ރާއްޖޭގެ ގާނޫނީ އޮނިގަނޑުގެ ތެރޭގައި ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް
ކޯޓުތަކާބެހޭ ގާނޫނުގެ 20 ވަނަ މާއްދާގައި އެބަބުނޭ، ސްޕްރީމް ކޯޓުން ނިންމާ މައްސަލައެ އްގައި ސްޕްރީމް ކޯޓަށް
އަނެއްކާ ވެސް އެޙުކުމަށް ބަދަލު ގެނެވިދާނެއޭ. އުނިއިތުރު ގެނެވިދާނެއޭ. މުޅިން އައު ވިސްނުމަކުން ވެސް
ވަޑައިގެންނެވިދާނެއޭ. އެކަމުން ސްޕްރީމް ކޯޓުން 5 ފަނޑިޔާރުން ނޫނީ 7 ފަނޑިޔާރުން ތިއްބަވައިގެން އެ ނިންމަވާ
ނިންމެވުމެއް، ހަމަ އެބޭފުޅުން ތިއްބާ އަނެއްކާ އެ މައްސަލަ އެބޭފުޅުންނާ ހަމައަށް އަޅުގަނޑުމެން ގެންގޮސް، މީ ތި
ތަފާތު ގޮތަކަށް ޙުކުމެއް ކުރަން އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިހިރަ ކަންތައްތައް ފެނެއޭ ކިޔާފައި ދިނީމާ، އަޅުގަނޑަކަށް
ގަބޫލެއް ނުކުރެވޭ އެ ނަތީޖާ ނުކުމެދާނެކަމަކަށް. ރަނގަޅު ވާހަކައެއް މާދަމާ ވެސް އެބޭފުޅުންގެ ބަދަލުގައި އެހެން
ބޭފުޅުން އެތަނުގައި ތިއްބަވާ ކަމުގައި ވަނީވިއްޔާ އެ ނަތީޖާ ނުކުމެދާނެ. އެހެންވީމާ، ގާނޫނުގައި އެބައޮތް މައްސަލަތައް
ރިވިއުކުރުމުގެ އިޖުރާޢަތުގެ ވާހަކަ. އެހެންނަމަވެސް، ހަމަ ގޯސްކޮށް އެންމެން ގަބޫ ކުރާ ޙުކުމެއް ކުރެއްވި
ފަނޑިޔާރެއްގެ އަތްމައްޗަށް އަނެއްކާ ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ގެންގޮސް އެ މައްސަލަ ދީފައި މިބުނަނީ މީތި ރިވިއު
ކޮށްދޭށޭ. އަޅުގަނޑު ހިތުގައި ސުވާލު އުފެދޭ ރާއްޖޭގެ ޢަދުލުގެ ނިޒާމަށް ރިޕޯޓު ލިޔުއްވި ހުރިހާ ބޭފުޅުން
ބައިނަލްއަޤްވާމީ އެކްސްޕަރޓުން އެބަ އެކަން އެގޮތަށް ނުކުރެވޭނެކަމަށް ވިދާޅުވޭ އެބަ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. ކޮށްފައި އެބައޮތް ވަރަށް ފަހުން ވެސް. އާދެ! އަޅުގަނޑު ދެންނެވީ ކޮށްފައި އެބަހުއްޓޭ ހަމަ
އެއްކަމެއްގައި ދެގޮތަށް ވެސް ޙު ކުމް ކޮށްފައި އެބަހުރި ހަމަ ސްޕްރީމް ކޯޓުގައި. އާދެ! ޙުސެ އިން، ފޮލޯއަޕް.
ކޮމަންޑޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޙުސައިން ވަޙީދު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ކުރީގެ ސިޓުއޭޝަން، މިހާރު ކުރީގެ ޙާ ލަތު ބަދަލުވެއްޖެހެން. އަޅުގަނޑުމެނަށް ވެސް
އެނގޭ އިނގޭތޯ. ކުރީގެ ރާއްޖޭ ގެ ޝަރުޢީ ނިޒާމު ބަދަލުވަމުން މިއަންނަނީ. މިހާރު ވެސް ކޮންމެވެސް ވަރެއްގެ
ބަދަލުތަކެއް ފެނިއްޖެ. އިތުރު ބަދަލުތަކެއް ވެސް މިދަނީ ގެންނަމުން. އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ޔަޤީން މިހާރުވެސް ސްޕްރީމް
ކޯޓުގެ ނިންމުން ތަފާތުވާނެ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް އަދިވެސް ހަމަ ބާރުއަޅަން އަނބުރާ ދެވަނަ
މުރާޖަޢާ ކުރެވެންޏާ މުރާޖަޢާކޮށްގެން ވެސް ކޯޓުން މިކަން ނިންމަން. އަޅުގަނޑުމެން މަޖިލިސް ތެރެއިން ވެސް
މިހާރު ސްޕްރީމް ކޯޓަށް ބައެއް ބަދަލުތައް ގެނެ އްސި ކަންނޭނ ގެ. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އެހެން ކޯޓުތަކުގެ މައްސަލަތައް
14

ވެސް ބެލެމުންދަނީ. އެހެންވީމާ، މިހާރު ކުރީގެ ޙާ ލަތު ބަދަލުވީ ވާހަކަ ދަންނަވާލަން ހަމަ މަޢުލޫމާތަށްޓަކައި.
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަޅުގަނޑު ދެން ފުރުޞަތު މިއަރުވަނީ، މަރަދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު
އިބްރާހިމް ޝަރީފަށް.
މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބް ރާހިމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ދިމާވެގެން މިއުޅޭ މައްސަ ލައަކީ، ތި ފާހަގަކުރެއްވި އެއްވެސް މައްސަލައެއް ނޫން. ދިމާވެގެން މިއުޅޭ
މައްސަލައަކީ އަޅުގަނޑުމެން ކޮންމެ ސަރުކާރެއް އަޔަސް، އޮންނައިރުގައި އެ ސަ ރުކާރަކުން އެ ސަރުކާރަކަށް
ތާއީދުކުރާ މީސް މީހުންނަށް ނާޖައިޒު ފައިދާ ހޯދައިދިނުމަށް ޓަކައި އެކި ކަހަލަ ދޮރުތައް ހުޅުވަނީ. ދީބާޖާގެ ދޮރަކީ
ވެސް ސަރުކާރަކުން އެބޭފުޅުން ތާއީދު ކުރައްވާ ބަޔަކަށް ނާޖައިޒު ފައިދާ ހޯދުމަށްޓަކައި ޙަވާލުކުރި ކޮންޓްރެކްޓެއް
ފުރަތަމަ ކަމަކަށް. ފެށުނު ހިސާބަކީ ވެސް އެއީ. ދީބާޖާއާ ޙަވާލުކުރި މަސަ އްކަތަކީ، ދީބާޖާވަރުގެ ކުންފުންޏަކަށް
އަދާކުރެވޭނެ މަސްޢޫލިއްޔަތެއް ނޫން. އެބޭފުޅުންގެ ނެތް އެ ފައިސާއެއް. ފައިސާއެއް ނެތް. ލާރިއެއް ނެތް. އެކަން
ކުރެވޭވަރުގެ ބައެއްތޯ ނުވެސް ބަލާ ފުރަތަމަ ކޮންޓްރެކްޓް ދިނީ. އެހިސާބުން މައްސަލަ ފެށުނީ. އެ ކޮންޓްރެ ކްޓް
ދިނުމާ ހަމައިން ވެސް އެމީނުންނާ ހަވާލު ކުރި މަސއްކަތް ނުކުރޭ ގަވާއިދަ ކުން. ނުކުރީމަ ކާކު ބާޠި ލު ކުރާނީ.
ބާޠިލެއް ނުކުރާނެ. އެހެންވީމާ، އެއްފަހަރު ޚިލާފުވީ، ދެ ފަހަރު ޚިލާފުވީ، 3 ފަހަރު ޚިލާފުވީ، ޚިލާފުވާ ކޮންމެ
ފަހަރަކު މައްސަލަ ޖެހެނީކީ ވެސް ނޫން. ރައްޔިތުން، ދީބާޖާ އާ ޙަވާލުކުރި ދަތުރުފަތުރު ގެ ނިޒާމުތައް ފެށުނީއްސުރެން
ޝަކުވާކުރާ އަޑު އަޅުގަނޑުމެން މިތާ އެބަ އަޑުއަހަމޭ އިނގޭތޯ. އެކަމަކު އެކަމަށް ފިޔަވަޅެއް ނޭޅި އައިސް
ތިޔަވިދާޅުވީ، އަޅުގަނޑު ގަބޫލެ އް ނުކުރަން ބަންޑާރަ ނައިބު ތި ފާހަގަކުރެއްވި ނުކުތާ. އެއްފަހަރު ހަމަވީމާ،
އެގްރީމެންޓު ބާ ޠިލެއް ނުކުރި. އެހެންވީމާ، ދެން ފަހުން ބާޠި ލުކުރީ، ނުވާނެއޭ. ދެވަނަ ފަހަރު ބާޠި ލުކުރީ 3 ދުވަސް
ވީމައެއް ނޫން. ހަމަ ތަކުރާރުކޮށް އެމީހުން ދިޔައީ ޚިލާފު ވަމުން. އެމީހުންގެ މަސްޢޫލިއްޔަތު އަދައެއް ނުކުރޭ.
އެހެންނަމަވެސް، ސަރުކާރުން ބަންޑާރަ ނައިބުގެ އޮފީހުން އެ ވަޑައިގެންނަވާ ބޭފުޅުން ސަރުކާރުގެ ދިފާޢުގައި
ދައްކަވަންވާ ވާހަކައެއް ނުދައްކަވާތީ، ދިމާވި މައްސަލައެއް ފުރަތަމަ މައްސަލައަކީ. ދެވަނަ މައްސަލަ އަކީ 344
މިލިއަން، 50 އަހަރު 500 އަހަރު. ވަން މޭން ލިބޭ ފައިދާ ނަގައިދިނުމަކީ ދުނިޔޭގެ ކޮންތާކު ކޮންގޮތަކަށް
ކުރިކަމެއްތޯ؟ ކޮން ފޯރމިއުލާއެއްތޯ އެއީ؟ ފުރަތަމަ ކަމަކީ، ރައްޔިތުންގެ ލާރި ނަހަމަ ގޮތުގައި ބޭނުން ކުރުމަށް
ރާވައިގެން ނެގުމަކީ މިއީ އާންމު ކަމަކަށް މިހާރު ވީ. އަނެއްކާ އަޅުގަނޑު ވަރަށް ހިތާމަކުރަން ބަންޑާރަ ނައިބު އެއީ
15

ޢަދުލުވެރި ބަދެލެކޭ ކޯޓުން ނިންމީ. ނޫން ޢަދުލުވެރި ބަދަލެއް ނޫން އެއީކީ އެއް. ޢަދުލުވެރި ބަދަ ލެއް ކަމަށް ތިބޭފުޅުން
ޤަބޫލުކުރައްވާ މައްސަލަ މައްސަލައަކީ. ދެވަނަ ކަމަކީ، އަދިވެ ސް މިހިސާބަށް އައިއިރު ވެސް އިޖުރާޢަތުގެ ގާނޫނަށް
ވެސް ހުށަހަޅަންޖެހޭ ހުށަހެޅުންތައް ހުށަނާޅުއްވާ އަދި ވެސް ހަމަ ބަދަލު ދިނުމުގެ މައްސަލަ ކުރިއަށް، ކުރިއަށް،
ކުރިއަށް މިދަނީ. މިކަމުގެ ސަބަބުން ރައްޔިތުން ރެއާއި ދުވާލު އަޅުގަނޑުމެންނާ އެބަ ސުވާލު ކުރޭ. ކަލޭމެން
އައިސްގެން ކި ހިނެއްތޯ، ކަލޭމެން ރަ އްޔިތުން ފެލަނީތޯ؟ ރައްޔިތުންގެ ޚަޒާނާ މިގޮތަށް ކުރިއަށްދާ ކަމަށް ވަންޏާ
ބަނގުރޫޓުވާނެ. އެހެންވީމާ، އަދިވެސް ގާނޫނުތަކަށް ގެންނަންޖެހޭ ބަދަލުތަކެއް ނުގެނެވޭ. އަނެއްކާ ފުރަތަމަ ކަމަކީ،
މި ދީބާޖާގައި ނެތް ލާރިއެއް، އެމީހުންނަށް އިންވެސްޓު ކުރެވެން ނެތްކަމަށް 100 ރަށް ދިނަސް އެމީހުންނަށް
ނުކުރެވޭ. ކީއްތޯކުރާނީ. ނެތް ފައިސާއެއް، ފުރަތަމަ ފައިސާ ނެތް ބަޔަކަށް، މިކަން ޙަވާލުކުރީ އެކަމަށް ގާބި ލު ނޫން
ބަޔަކާ. ޙަވާލު ކޮށްގެން ދެން ތި ބާޠި ލު ކުރުވައިގެން ރާވައިގެން ދާ ކަމެއް، ކު ރީ ކަމަށް ވެސް ވެދާނެ. އަޅުގަނޑަ ށް
އެކަހަލަ ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތައް ފާހަގަވޭ. ހަމަ ވަރަށް ހިތާމައާއެކު މިދަންނަވަނީ. އެހެންވީމާ، މުރާޖަޢާކޮށްގެން
ދެވަނަ ފަހަރަށް ސަރުކާރުން ކުރަންވީ މުރާޖަޢާއެއް ކުރައްވަން ޖެހިވަޑައިގެންނަވާނެ. ސްޕްރީމް ކޯޓުން ކޮންމެ
ގޮތަކަށް، އަދި ސްޕްރީމް ކޯޓު، އަދި އެ ކޯޓުތަކުން ރައް ޔިތުންނަށް މިކަހަލަ ބޮޑެތި އަނިޔާތައް، ގެއްލުންތައް މުޅި
ޤައުމަށް މިދެނީ އިނގޭތޯ. ދޭއިރުގައި އޭގެ ބަދަލު އެމީސްމީހުން ރައީސުލްޖުމްހޫރިއްޔާ މަޖިލީ ހަށް ރިކޮމެންޑު
ކުރައްވަންޖެހޭނެ މަޤާމުން ދުރުކު ރަން. މަޤާމުން ދުރުކޮށްގެން ނަމަވެސް މި މައްސަލަތައް ޙައްލުކުރަން އެބަޖެހޭ. މި އީ
އެއްގޮތަކަށް ވެސް ކޮށް ގެންވާނެ ކަމެއް ނޫން. ފަނޑިޔާރުން ތިބެގެން ނުވާނޭ ކިޔައިގެން ރައް ޔިތުންގެ މުޅި ޚަޒާނާ
ހުސްވަންދެން ދޫކޮށް ލައިގެން ތިބެވޭކަށް ނެތް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑު ބަންޑާރަ ނައިބު އަރިހުން ވަރަށް
އަދަބުވެރިކަމާއެކު ދަންނަވަން، މިހުރިހާ މައްސަލައެއް އަލުން ރިވިއުކޮށް ކޯޓަށް ވެސް ދާން. އަދި ރިވިއުކުރުމުގެ ތި
މައްސަލަތައް އުޅޭކަމަށްވަނީވިއްޔާ ފަނޑިޔާރުން މަޤާމުން ދުރުކުރަން މަޖިލީހަށް ފޮނުއްވައިދެއްވުން.
ރިޔާސަތުން ވާ ހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑު އިއްޒަތްތެރި މެންބަރުގެ މަޢުލޫމާތަށްޓަކައި ދަންނަވާލާނަން، އެޓަރނީ ޖެނެރަލް ވިދާޅެއްނުވޭ
ދީބާޖާ އެ ނިންމި ނިންމުމަކީ ޢަދުލުވެރި ބަދަލެއް ކަމަކަށް. ދެން އަޅުގަނޑު އެޓަރނީ ޖެނެރަލްއަށް ޖަވާބުދާރީ ވާން
ފުރުޞަތު އަ ރުވަން.
އެޓަރނީ ޖެނެރަލް އިބްރާހިމް ރިފްޢަތު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑު ވެސް މެންބަރު ޝަރީފު ކުރެއްވި ސުވާލެ އް ނެތިން، އަނެއްހެން އަޅުގަނޑު އިޙްތިރާމް ކުރަން ތި
ދެއްކެވި ވާހަކަތަކަށް. އެހެންނަމަވެސް، ހަމަ އަޅުގަނޑު ހަމަ ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ދީބާޖާ
16

މައްސަލައިގައި ކޮން ވާހަކައެއްތޯ އެ ޓަރނީ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުން ވަޑައިގެން ވަކީލަކަށް ނުދެއްކި އޮތީ؟ ވިދާޅުވެއްޖެ
ދައްކަންޖެހޭ ވާހަކައެއް ނުދެއްކި އޮތްކަމަށް. އެއީ ކޮން ވާހަކައެއްތޯ؟ އެކަމެއް އަޅުގަނޑަށް ވިދާޅުވެދެއްވައިފިއްޔާ
ސާފުކޮށް އަޅުގަނޑަށް ވެސް އެކަމެއް ސާފުކޮށްލަދެ ވިދާނެ. ދެން އަނެއްކަމަކަށް މުޤައްރިރު އެވިދާޅުވީ ރަނގަޅު،
އެކަން އަޅުގަނޑެއް ނުއެއް ދަންނަވަން އެއީ ޢަދުލުވެރި ބަދަލެއް ކަމަށް. އަޅުގަނޑު މިދަންނަވަނީ، އެ މައްސަލަ
އެބަހުއްޓޭ ދަށު ކޯޓުން ޙުކުމް ކުރިއިރު ގައި ވެސް ޖުމުލަ އަ ދަދު ހިސާބު ކުރިއި ރުގައި. ދެން ހަމަ އެއާއެކީގައި ހަމަ
އަނެއްކާ ވެސް ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން، މައްސަލަ ރިވިއުކުރަން ހުށަހެޅީމަ، ހަނދުމަފުޅު ބަހައްޓަވަންވާނެ އޭގެ
ނަތީޖާއަކަށްވާނީކީ އަދަދު ކުޑަވުން އެކަންޏެއް ނޫންކަން އިނގޭތޯ. އަދަދު ބޮޑު ވެސް ވެދާނެ. ކޯޓުން ބޭރުގައި އެ
އެއްބަސްވާ މިންވަރަށްވުރެ ބޮޑު އެއްޗެއް ދަ އްކަންޖެހޭ ކަމަށް އަނެއްކާ އަލުން ޙުކުމް ވެސް އަތުވެދާނެ. އެހެންވީމާ ،
ދެކޮޅަށް އެބައޮތް، ދެން އާންމު އުސޫލުން ގިނަ ފަހަރަށް ކޯޓުން ބޭރުގައި މައްސަލަ ނިމިގެން ދާއިރުގައި އެ ފައިދާ
ވާގޮތަކަށް، ދެ ފަރާތަށް ވެސް ގެއްލުން ކުޑަވާ ގޮތަކަށް ކަންތައް ނިމިގެން މިދަނީ. އެކަމަކު މިހެން ދެންނެވިއަސް
އެއްވެސް ޙާލެއްގައި ގާނޫނީ ގޮތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހިފޭނެ ނުކުތާއެއް އޮވެއްޖިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެން ރިވިއުއަށް
ހުށަހަޅާނަން. އަޅުގަނޑުމެން އެ ފުރުޞަތު ނަގައެއް ނުލާނަން. ދެން މީގެ އިތުރަށް އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން
ބޭނުން، ގެއްލުމުގެ ބަދަލު މިނެކިރުމުގައި ކޮމިޓީއަށް ލަފާ ދިނުމަށްޓަކައި އަޅުގަނޑު މިއަދު އޮފީ ހުގައި ދަންނަވާފައި
އޮންނާނެ އިޢުލާނެއް ކުރަން. މިހާރު އެކަން އެގޮތަށް، އެ ޚަބަރު ވެސް އަޅުގަނޑަށް ހީ ވަނީ ގޮއްސަހެން އޮތީ
މިނިވަން އިންޑިޕެންޑެންޓް އޮޑިޓަރުންގެ ފަރމަކުން އެ އެސެސްމެންޓު ހައްދަވައި ދެއްވުމަށް. އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ
މީގައި ގިނަ މައްސަލަތަކުގައި އެބަހުރޭ ވަރަށް ގިނަ ލިޔެކިޔުންތައް، ހިސާބުތައް އަދި ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ވަޒަން
ކުރުމުގައި އެ ކަމާބެހޭ ފަރާތްތަކު ގެ ފަރާތުން ހޯދަންޖެހޭ މަޢުލޫމާތާ އެކީގައި އ މިނިވަން ފަރާތަކުން އެ ކަން
އިވެލުއޭޓު ކުރެވިއްޖިއްޔާ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެ ގެއްލުމުގެ ބަދަލުގައި އެއޮންނަ މިންވަރެއް ޔަޤީންކުރެ ވިދާނެ.
އެހެންވީމާ، މި މަސައްކަތްތަ އް ވެސް މިގޮތަށް ކަންތައް ކުރިއަށް ދާކަން ހަމަ ކޮމިޓީ ގެ މެންބަރުންނާ ޙިއް ސާކޮށްލަން.
ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއް ޔާ. އަޅުގަނޑު ހަމަ ދެންމެ ތިވިދާޅުވީ ކަންތަކާ އަޅުގަނޑު އެއްޗެއް ދަންނަވާލާނަން. އަޅުގަނޑަ ށް
ހީވަނީ މިނިވަން އޮޑިޓު ފަރމަކަށްވުރެ ބޮޑަށް އަޅުގަނޑުމެން ދައުލަތުގަ އި އެބައޮތް އޮޑިޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީސް،
ވަކި މުއްސަސާއެއް މިކަމަށް. އެހެންވީމަ، އަޅުގަނޑުމެން ރިކޮމެންޑޭޝަނަކަށްވާނީ އެ މަގުން ވަޑައިގެންނެވުން
އަސްލު ތި ބަދަލުގެ އަ ގު އެއްކަލަ ޑިޓަރމައިން ކުރުމުގައި. ދެން އަޅުގަނޑު މިހާރު ޝަރީފަށް ފޮލޯއަޕަށް
އފުރުޞަތު އަރުވާނަން.
17

މަރަދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު އިބްރާހިމް ޝަރީފް ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އަޅުގަނޑު ދެންމެ އަނެއްކާ ވެސް ހަމަ އިންކާރު ކުރަން. ކުރިކަމަކީ، ބަންޑާރަ ނައިބު، ދީބާޖާ އަކުންނެއް
އެމީހުންގެ އިލްތިޒާމުތައް، އެމީހުން އަދާކުރަންޖެހޭ މަސްޢޫލިއްޔަތުތައް އަދާނުކޮށްގެން ދައުވާކޮށް ޝަކުވާކޮށްފައެ އް
ނެތް. އެހެންވީމަ، ފުރަތަމަ ކަމަކީ، ބަންޑާރަ ނާއިބު ގަބޫލުފުޅުކުރެއްވީ އެ ޙައްޤު ދައުވާއެކޭ. އެމީހުންނަށް ބަދަލު
ދޭންޖެހޭނެއޭ އެ އަދަދުން. އެކަހަލަ ވިސްނުންފުޅެއްގައި ވާހަކަ ހުރިކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ފާހަގަކުރެވެނީ. އެހެންވީމާ،
އެ ވިސްނުންފުޅު ހުރެގެން ކިހިނެއްތޯ ދައުލަތުގެ ދިފާޢުގައި ވާހަކަދެއްކެ ވޭނީ ފުރަތަމަ ކަމަކަށް. އެއީ ދީބާޖާއަކީ
ފުރަތަމަ ދިންއިރުގައި ވެސް އަ ކަމަށް އެކަށީގެންވާ ނުވާ ބައެއް. އެ ބަޔަކަށް ކިހިނެއްތޯ 50 މިލިއަން 500 މިލިއަން
ފައިދާ ވާނީ. އެމީހުންނަށް ފައިދާ ނުވީސް މިއިން އެކައްޗެއް ވެސް. އެ ފައިސާ ނުލިބި، ލޯނުގަނޑެއް ވެސް
ނުލިބެނީ. އެހެންވީމާ، މިކަންކަން ކޯޓުގައި ފާހަގަކުރެވުނުތޯ އެމީހުން އަދާ ނުކުރެވި، އެމީހުންގެ އަދާ ނުކުރެވޭ
ވާހަކަ ދެއްކިތޯ؟ ދީބާޖާ އެމީހުންނާ ޙަވާލު ކުރި ކަންތައް ނުކޮށްގެން ކިތައް ފަހަރުތޯ މައްސަލަ ޖެހުނީ. މިކަންކަން
ހުށަހެޅިންތޯ ކޯޓަށް. ކޯޓުގައި އެ ދައުވާ ކުރެއްވިންތޯ؟ އެމީހުން 350 މިލިއަން، ރައްޔިތުންނަށް ލިބުނު ގެއްލުން
500 މިލިއަނަށް ތިބޭފުޅުންނަށް ދައުވާ ކުރެއްވޭނެ ނޫންތޯ؟ ދައުވާ ކުރައްވަންވީ ނޫންތޯ؟
އެޓަރނީ ޖެނެރަލް އިބްރާހިމް ރިފްޢަތު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޝަރީޢަތް ނިމުނު ގޮތުގެ ރިޕޯޓަށް ބައްލަވައިލެއްވިނަމަ، ދައުލަތުން
ފާހަގަކުރި ނުކުތާތައް ސާފުކޮށް ފެންނަން އެހެރީ އިނގޭތޯ. އޭގައި ދައުލަތުގެ ދިފާޢުގައި އަޅުގަނޑުމެން ދައްކަންޖެހޭ
ވާހަކަ ދައްކާފައި ހުރީ. އެހެންނަމަވެސް، ކޯޓުން ޙުކުމް ކުރައްވަނީ. މައްސަލަ ބައްލަވާ ފަނޑިޔާރުން ޙުކުމް
ކުރައްވަނީ. އަޅުގަނޑުމެނެއް ނޫން ޙުކުމް ކުރަނީކީއެއް. އަޅު ގަނޑުމެން ގާނޫނުގައި، އަޅުގަނޑުމެން އެއްބަސްވުމުގައި
ދީބާޖާއިން ކުރަންޖެހޭ ކަމެއް ނުކޮށް އޮތް ވާހަކަ ކިތަންމެ ވަރަކަށް ފާހަގަ ކުރިއަސް އާޚިރުގައި ޙުކުމް ކުރައްވަނީ
މައްސަލަ ބައްލަވާ ފަނޑިޔާރު.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ދެން ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ ދާންދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޔަޢުޤޫބު ޢަބްދުاله.
ދާންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޔަޢުޤޫބު ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
18

ޝުކުރިއްޔާ މުޤައްރިރު. އަޅުގަނޑުގެ ފުރަތަމަ ސުވާލުގައި ދެންމެ މުޤައްރިރު ވެސް ފާހަގަކުރައްވައިފި، މިހާރު
އެބައިން އިޢުލާނު ކުރައްވާފައި ދިވެހި ސަރުކާރު ޝާމިލުވާ އެކިއެކި މައްސަލަތައް ކޯޓުން ބޭރުން ޙައްލު ކުރުމަށް
ޓަކައި އެކުލަވާލާފައިވާ ކޮމިޓީއަށް ހުށަހެޅޭ މާލީ ލިޔެކިޔުންތައް އިވެލުއޭޓު ކުރާނެ މިނިވަން އޮޑިޓު ފަރމަކަށް. ދެން
މިހެން އުޅެމުން ވެސް ދައުލަތަށް ބަދަލުގެ ގޮތުގައި ނޫނީ ދައުލަތުން ބަޔަކަށް ދައްކަންޖެހޭ ފައިސާއެއްގެ ވާހަކަ މި
ދެކެނީ. އެއާ ގުޅިގެން އަނެއްކާ ވެސް މި އަންނަނީ އިތުރު ފައިސާތަކެއް އޭގެ ތެރެއަށް މި އަންނަނީ. ކޮންމެ ގޮތެއް
ވިޔަސް މިނިވަން އޮޑިޓު ފަރމްތައް ހަޔަ ރ ކުރަންޏާމު އެ ބަޔަކަށް ވެސް އެބަ ޖެހޭ ޕޭ ކުރަން. ދެން އަޅުގަނޑުގެ
ވެސް ހަމަ ވިސްނުމަކީ، އޮޑިޓަރ ޖެނަރަލެއް އެބަ ހުންނެވި. އޮޑިޓަރ ޖެނަރަލް އަޅުގަނޑު ގަބޫލު ކުރާ ގޮތުގައި
ހަމަ އެކަން އަދި ގައިމުވެސް ކުރައްވަމުން އަންނަނީ ރަނގަޅަށް ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް ގަބޫލު ކުރެވޭ. އެހެންވީމާ،
ކީއްވެތޯއޭ އޮޑިޓަރ ޖެނަރަލް މި ކަމުގައި ބައިވެރިކުރުވުން، އެ ވިސްނުންފުޅު ނުގެންގުޅުއްވަނީ ކީއްވެތޯއޭ؟ ކޮބައިތޯ
އޮޑިޓަރ ޖެނަރަލް އާ މި މަސައްކަތް ޙަވާލުކުރެއްވީމަ ދިމާވާނެ ގާނޫނީ ގޮތުން ނޫނީ އަދި އެހެން ގޮތަކުން ވެސް
ދިމާވެދާނެ އިޝޫއަކީ ކޮބައިތޯ؟
އެޓަރނީ ޖެނެރަލް އިބްރާހީމް ރިފްޢަތު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ހަމަ ރެކޯޑަށް ޓަކައި ފާހަގަކޮށްލަން. އޮޑިޓަރ ޖެނަރަލަކީ ޤާނޫނުއަސާސީން ކަނޑައަޅުއްވާފައި،
އުފައްދަވާފައި ހުންނަ މުސްތަޤިއްލު މަޤާމެއްގައި ހުންނަވާ ބޭފުޅެއް އިނގޭތޯ. ސަރުކާރާއި ވަކިން. ދެން މީގައި
މިހާރު ވެސް ސަރުކާރުން ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ދިނުމުގެ މައްސަލަތަކުގައި، އަޅުގަނޑު ޙަޤީޤަތުގައި އެންމެ
މައްސަލައެއްގައި، މި ނޫމަޑި މައްސަލައިގައި އެކަނި މައްސަލައެއް މި ނިންމީ ދެއްތޯ. ދެން ޑަބްލިއު.އައި.ޓީ ވިލާ
ގްރޫޕްގެ ޝާމިލުވާ މައްސަލައިގައި، ޑަބްލިއު.އައި.ޓީ މައްސަލައިގައި އިނގޭތޯ. އޭގައި ވެސް އެއީ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ
ޙުކުމެއްގައި މާކުރިން ނިންމަވާފައި އޮންނަ ޙުކުމުގައި އިންނަ މިންވަރަށް ސަރުކާރަށް ނަގާފައި ހުރި 15 މިލިއަން
ޑޮލަރެއްގެ ވާހަކަ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އަމިއްލައަކަށް ގެއްލުމުގެ މިންވަރުތަކެއް ކަނޑައަޅައިގެން ބަޔަކަށް
ފައިސާތަކެއްދިނީކީއެއް ނޫން. އެކަން ތި ބޭފުޅުން ހަނދުމަފުޅު ބަހައްޓަވަންވާނެ އިނގޭތޯ. މީޑިއާގައި ފެތުރޭ ކޮންމެ
ވާހަކައަކީ ޙަޤީޤަތެއް ނޫން. އަޅުގަނޑަށްވުރެ މާބޮޑަށް ތި ބޭފުޅުންނަށް ޔަޤީންފުޅުވާންވާނެ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ،
ދަންނަވަން މިއުޅޭ ވާހަކައަކީ، އަޅުގަނޑުމެން ކޮމިޓީގެ ތެރެއިން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފެންނަ އަދަދުތަކެއް
މީސްމީހުންނަށް ދޭ ވާހަ ކަ، އެ ޝަކުވާ އަންނާތީ މިނިވަން އިންޑިޕެންޑެންޓު ބަޔަކު ލައްވާ އެ އެސެސްމަންޓު
ހެއްދީމަ ލިޔެކިޔުމުން ވެސް ފެންނަން ހުންނާނެ ކޮންކަމަކަށްތޯ ރިޢާޔަތް ކުރީ. އެ އޮޑިޓް އުސޫލުތަކަށްތޯ ގެއްލުމުގެ
ބަދަލު ނަގައިދިނުމުގައި ރިޢާޔަތް ކުރަންޖެހޭ އާންމު ހަމަތަކަށް ބަލާފައިތޯ، ނޫންތޯ. އެއީ އިނގޭތޯ އެކަން އެގޮތަށް
ކުރުމަށް ވިސްނުން އޮތް ގޮތަކީ. ޝުކުރިއްޔާ.
19

ދާންދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޔަޢުޤޫބު ޢަބްދުاله ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑު ސުވާލަކީ އޮޑިޓަރ ޖެނެރަލް އެކަމުގައި ބައިވެރިކުރުމުގައި ގާނޫނީ އެއްވެސް ކަހަލަ ހުރަހެއް އޮތްތޯ؟ ދެން
އަދި އަނެއް ސުވާލަކީ، މިހާރު އަޅުގަނޑަށް އަޑުއިވިފައި އިން ގޮތުން ބައެއް މައްސަލަތަކުގައި އެޓަރނީ ޖެނެރަލްގެ
ފަރާތުން ނަންގަވަންޖެހޭ ސްޓޭންޑު ދޫކޮށްލައްވާފައި ހުރިކަން ވެސް ފާހަގަކުރެވޭ. އެގޮތުން ބައެއް މައްސަލަތަކުގައި
މައްސަލަ ރައްދުވާ ދައުލަތުގެ މުއައްސަސާތަކުގެ އެ ކަންކަމުގައި ޝާމިލުވާ ޤާނޫނީ ވަކީލުންނަށް ނޭނގި ހަމަ އެ
ކަންކަން އެޓަރނީ ޖެނެ ރަލްގެ އޮފީހުން އެންމެފަހު ވަގުތު ނި ންމާފައި ކޯޓާއި ހަމައަށް ފޮނުވާ، ޙުކުމް ކުރާ ހިސާބުން
ނިމިފައި ހުރިކަން ވެސް މައުލޫމާތު ލިބޭ. ދެން އޭގެ ސަބަބުން ދައުލަތުގެ މައްޗަށް ހަމަ އަނެއްކާވެސް އިތުރު
ބުރައެއް އައިއްސަ، ދައުލަތުން ބަދަލުދޭންޖެހޭ ގޮތަށް ޙުކުމް ކުރައްވާފައި ހުރިކަން ވެސް ފާހަގަކުރެވޭ. އެހެންވީމާ،
މި ކަހަލަ ކަންތައް މިހެން ވޭތޯ، އެއީ ސާފުކޮށްލަން ބޭނުންވާ އެއްކަމެއް. ދެން އަނެއް ކަމަކަށް، ދެންމެ އެޓަރނީ
ޖެނެރަލް ފާހަގަ ކުރައްވައިފި މިހާރުގެ ތިބި ފަނޑިޔާރުންނާއި އެއްކޮށް ޢަދުލުވެރި، އިންސާފުވެރި ޙުކުމެއް ލިބިދާނެ
ކަމަކަށް ގަބޫލެއް ނުކުރައްވާ ވާހަކަ. އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އެ ޓަރނީ ޖެނެރަލަކީ ޖޭ.އެސް.ސީގެ މެންބަރެއްހެން. ދެން
އަޅުގަނޑަށް ފެނުނު ވަރަށް ފަހުން ވެސް އަދި އޭގެ ތަންކޮޅެއް ކުރިން ވެސް މިހާރު ތިބި ފަނޑިޔާރުންނާމެދު
ހުށަހެޅުނު މައްސަލަތަކުގައި، ސުލޫކީ މައްސަލަތަ ކުގައި އެ މީހުންނާ މެދު އެޅަން ނިންމި ފިޔަވަޅަކީ ނަސޭޙަތްދިނުން.
ދެފަހަރު މިހާރު މީހުންނަށް ނަސޭޙަތްދީފި. ހުސް ނަސޭޙަތްދިނުން ކަމަށް އަޅުގަނޑަށް މަޢުލޫމާތު ލިބެނީ މިހާރު
އަޅަން އޮންނަ ފިޔަވަޅަކީ. އެހެންވީމާ، އަދި މަދަމާ ވެސް، އަދި އެތައް ދުވަހެއް ފަހުން ވެސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހަމަ މި ފަނޑިޔާރުން ބަދަލުކުރެވޭނެކަމުގެ އުންމީދެއް މިހާރު ނެތިފައި މި ތިބީ. އެއީ ޖޭ.އެސް.ސީގެ ސްޓޭންޑަކީ
ނަސޭޙަތްދިނުން ކަމަށް ވާތީ. އެއީތޯއޭ ހަމަ އަބަދުވެސް ސްޓޭންޑަކީ. އެކަން ސާފުކޮށްލަން ބޭނުންވަނީ. ޝުކުރިއްޔާ.
އެޓަރނީ ޖެނެރަލް އިބްރާހީމް ރިފްޢަތު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ. އެއްކަމަކަށް އަޅުގަނޑު ކުރީގައި ދަންނަވައިފިން އޮޑިޓަރ ޖެނަރަލަކީ ޤާނޫނުއަސާސީން
އުފައްދަވާފައި އޮންނަ މިނިވަން މުސްތަޤިއްލު މަޤާމެއްގައި ހުންނަވާ ބޭފުޅަކީ ސަރުކާރާއި ވަކިން އެ އޮންނަނީ
ދެއްތޯ. އެހެންވީމާ، އެއީ އަޅުގަނޑަށް އެ ސުވާލަށް ޖަވާބު ދެވުނީ ކަމަށް އަނެއްކާވެސް މި ބަލަނީ އިނގޭތޯ. ދެވަނަ
ކަމަކަށް ވިދާޅުވި ބައެއް މައްސަލަތަކުގެ، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ސާފުކޮށް ކޮން މައްސަލައެއްކަން
ފާހަގަކޮށްދެއްވައިފިއްޔާ ފަސޭހަވާނެހެން އިނގޭތޯ. ދެން ތިންވަނަ ކަމަކަށް ޖޭ.އެސް.ސީގެ ވާހަކަ ވިދާޅުވި.
ޖޭ.އެސް.ސީއަކީ ގާނޫނުގައި ވަކި ކޯ ރަމެއް ހަމަވެގެން ނިންމުންތައް ނިންމާ ތަނެއް. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަކަށެއް
ޖޭ.އެސް.ސީގެ މެންބަރެއްގެ ހައިސިއްޔަތުން މި މަޖިލީހުގައި، މި ކޮމިޓީގައި ޖޭ.އެސް.ސީގެ ފަރާތުން ކޮށްފައި އޮތް
20

ކަމަކާ ބެހޭ ގޮތުން އެއްޗެ ކޭ ދަންނަވަން ނުއެއްކެރޭނެ. އެއީކީ އެކަން ކޮށްގެންވާނެ ކަމެއް ކަމަކަށް ވެސް އަޅުގަނޑު
ގަބޫލެއް ނުކުރަން. އެހެންނަމަވެސް، ޖުމްލަ ގޮތެއްގައި އަޅުގަނޑު ދަންނަވާފާނަން، ޙަޤީޤަތުގައި ޖޭ.އެސް.ސީން ވެސް
ޢަމަލު ކުރަނީ ހަމަޖެހިފައި އޮންނަ އުސޫލުތަކުގެ ތެރެއިން. އެހެންވީމާ، ގާނޫނުގައި އެ އަޅަން އޮންނަ ފިޔަވަޅުތަކުގެ
ތެރެއިން އެ އަޅުއްވާ ފިޔަވަޅެއް އެ އަޅުއްވަނީ އިނގޭތޯ. އެއްވެސް ޙާލެއްގައި ވަކި އެއް ކަމެއް ކުރުމުގެ ރޫޙެއް ނެތް
އިނގޭތޯ އެއްވެސް ބޭފުޅެއްގެ. އެހެންވީމާ، ޖުމްލަގޮތެއްގައި އެއީ ދަންނަވަން އޮތް ވާހަކައަކީ. ދެން ހަމަ އެއާއެކީގައި
ދެވަނައަށް ފާހަގަކުރެއްވި ކަންތަކުގައި އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން ބޭނުން، ދައުލަތް ތަމްސީލުކުރުމުގެ ޒިންމާ މި
އޮންނަނީ އޭރަކު އެ ހުންނަ ބަންޑާރަ ނައިބެއްގެ ކޮނޑުގައި އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ދައުލަތުގެ މަޞްލަޙަތަށް ބަލާފައި
ޤާނޫނުއަސާސީގެ 133 ވަނަ މާއްދާ ގައި އެ ބަޔާންކޮށްފައި ހު ރި އަކުރު ތަކުގައި އެބަ ހުރޭ ވަރަށް ގިނަ ކަންތައްތައް
ބަޔާންކޮށްފައި އިނގޭތޯ. ސަރުކާރަށް ގާނޫނީ ލަފާ ދިނުމުގެ އިތުރުން އެބަ އޮވޭ ޤާނޫނުއަސާސީގެ ހަމަތަކާއި އާންމު
މަޞްލަޙަތާއި، މިނިވަންކަމާއި، ރައްޔިތުންގެ ޙައްޤުތަކާއި މިކަން ކަމަށް ވެސް ރިއާޔަތްކޮށްގެން ކަންކަން ކުރުމުގެ
މަސްޢޫލިއްޔަތެއް ހަވާލުކޮށްފަ. އެހެންވީމާ، ރަނގަޅު ވާހަކައެއް، އަޅުގަނޑު މަޤާމާއި ހަވާލުވުމަށްފަހުގައި އެޓަރނީ
ޖެނެރަލްގެ އޮފީހުގައި ކުރީއްސު ރެ އަމަލުކުރެވެމުން އައި އުސޫލުތަކާއި އެއްގޮތަށް ކަންކަން ރި ވިއު ކުރުމުގެ
މަރުޙަލާއެއްގައި އަޅުގަނޑު ކުރިއަށް ގެންދިޔައިން. ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް ވަޒީފާގެ މައްސަލަތައް، ދައުލަތުގެ
އިދާރާތަކުން މީހުން ވަކިކުރުމުގެ މައްސަލަތައް، އަދި ދައުލަތުގެ ބައެއް އިދާރާތަކުން މި ގެއްލުމުގެ ބަދަލުގެ ގޮތުގައި
ދޭންޖެހޭ ކަމަށް ކު ރިން ބުނަމުންދިޔަ މައްސަލަތަކުގައި ވެސް ހުންނާނެ މުޅި މައްސަލަ ރިވިއުކޮށްފައި، އަޅުގަނޑަށް
އެ މައްސަލައި ގައި އޮފީހުން ނަގާފައި އޮތް ސްޓޭންޑު ގޯސްކަމަށް ފެނުނީމަ އެ ބަދަލުކޮށްފަ. އެއްވެސް ޙާލެއްގައި
ނޯންނާނެ އުސޫލުން ބޭރުން ކަމެއް ކޮށްފައެއް. ތި ވިދާޅުވާ ގޮ ތަށް ކަމާ ބެހޭ އިދާރާއެއްގެ ވަކީލުން، އެ ބޭފުޅުންނަށް
އެނގިވަޑައިނުގެން ކަމެއް ކުރެއްވި ވާހަކަ ވިދާޅުވީމަ، އެއީ ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން ދޮގެއް އިނގޭތޯ. އަޅުގަނޑު ހަމަ
ސާފުކޮށް މި ދަންނަވަނީ އެ ބޭފުޅުންނަށް ހި އަރިންގތަކަށް ވަޑައިގެންނެވި، އެ ބޭފުޅުންނަށް ހަމަ ސާފުކޮށް
އެނގިވަޑައިގަންނަވާ ކިހިނެއްކަން ހިއަރިންތަކުގައިވީ ވެސް. އެހެންވީމާ، އެއީކީއެއް ޙަޤީޤަތާއި އެއްގޮތަށް ވިދާޅުވާ
ވިދާޅުވުންތަކެއް ނޫން. އަޅުގަނޑު ނިންމާފައި އޮތް ނިންމުމެއް ވެއްޖިއްޔާ ލިޔެކިޔުމުން ފެންނަން ހުންނާނެ. އުސޫލުގެ
ތެރެއިން ކޮށްފައި އޮތް ކަމެއް ކޮށްފައި އޮންނާނީ. ޝުކުރިއްޔާ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އޭ.ޖީ. އަޅުގަނޑު ހަމަ އަދިވެސް ތަކުރާރުކޮށް ދަންނަވަން، މިހާރު ދެންމެ ޔަޢުޤޫބު ވެސް އަދި
ޙުސައިން ވަޙީދު ވެސް އެ ފާހަގަކުރެއްވި ގޮތަށް އިންޑިޕެންޑެންޓު އޮޑިޓެއް ކުރައްވާ ވާހަކަ ވިދާޅުވީމަ އަސްލު
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ބޮޑަށް ބުރެވެވެނީ ދައުލަތުގައި މިނިވަން މުއައްސަސާ ދެއްތޯ އޮޑިޓަރ ޖެނެރަލްގެ މުއައްސަސާ އެއް
21

މިއޮތީ. އެ ހަމަ އަޅުގަނޑަށް ޔަޤީން އެޓަރނީ ޖެނެ ރަލް ނޫނިއްޔާ އިކޮނަމިކް ކައުންސިލުން އެ ލަފައަށް އެދެފި
ކަމަށް ވަންޏާ އެކަން އެ ބޭފުޅުން ކުރައްވާނެކަން. އެހެންވީމާ، އެ މަގުން ދިޔުމަށް ކަންނޭނގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރުން އެ ބާރުއަޅުއްވަނީ.
އެޓަރނީ ޖެނެރަލް އިބްރާހީމް ރިފްޢަތު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ އޮޑިޓަރ ޖެނަރަލްގެ ލަފައެއް ހޯދަންޖެހޭ ޙާލަތެއްގައި އެ ލަފައެއް ނުހޯދައެއް ނުދާނަން އިނގޭތޯ.
ދެން މިހާތަނަށް މި ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީގެ ބައެއް މައްސަލަތަކުގައި ވެސް ހުންނާނެ ރަށްރަށުގެ އަގު ވަޒަން
ކުރުމުގައި، އަގު މަގު ކުރުމުގައި އޮޑިޓަރ ޖެނެރަލްގެ އޮފީހާއި ފިނޭންސް މިނިސްޓްރިއާއި ޓުއަރިޒަމް މިނިސްޓްރީގެ
ބޭފުޅުން އެކުލަވާލައްވައިގެން ކަމާ ބެހޭ ކޮމިޓީއެއް އެކުލަވާލާފައި، އެކަން އެގޮތަށް ކުރުމަށް ލަފާދީފައި ވެސް
ހުންނާނެ. އެހެންވީމާ، އޮޑިޓަރ ޖެނަރަލްގެ ގާނޫނު ގެ އިމުގެ ތެރެއިން އެ އުފުލައްވަންޖެހޭ ޒިންމާއަކަށް
ހުރަސްނޭޅޭގޮތަށް ހޯދަންޖެހޭ ލަފައެއް ހޯދުމާއި ނުވަތަ ދޭންޖެހޭ މަޝްވަރާއެއް ދިނުމަށް އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ
ތަކުރާރުކޮށް އެދެމުންދާނަން. އެއަކަށް ނެތް ހުރަހެއް އިނގޭތޯ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑު ދެން ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ، ހަނިމާދޫ ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ
އަށް.
ހަނިމާދޫ ދާއިރާގެ މެންބަރު ޢަބްދުލްޣަފޫރު މޫސާ ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ. އަޅުގަނޑަށް ހަމަ ވަރަށް ސާފު، އެޓަރނީ ޖެނެ ރަލްގެ ހަމަ އިޚްލާޞްތެރިކަމާމެދު އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލެއް
ނެތް ހަމަ އިނގޭތޯ. ހަމަ ގަބޫލުކުރައްވަން ވަރަށް ތެދުވެރި، ވަރަށް ވަފާތެރި ބޭފުޅެއް. އެހެންނަމަވެސް ،
އަޅުގަނޑުމެންނަށް ސުވާލު މި އުފެދެނީ ދައުލަތުން ކުރާ މި ކަންކަމުގައި ސާފުވާންޖެހޭ ވަރަށް ރައްޔިތުންނަށް މި
ކަންކަން ސާފުނުވާތީ. އެކަން ހަމަ ވަރަށް ރަނގަޅަށް ސާފުވާންޖެހޭ. ހަމަ އޭ.ޖީ އަށް އެނގިވަޑައިގަންނަވާނެ މި
ސުޕްރީމް ކޯޓަށްވުރެ ފަސޭހައިން އަމުރު ބަދަލުކުރެވޭނެ ކޯޓެއް ދެން މި ރާއްޖޭގައި ނޯންނާނެކަން. ކީއްވެގެންތޯ
ދީބާޖާ މައްސަލައިގައި އަލުން ނުލައްވާ، ދެން އަލުން ލައްވާފައި ނުވީމަ ދެން އޯކޭ. އަޅުގަނޑުމެން ގަބޫލު ކުރަން.
އެކަމު އަޅުގަނޑަށް އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙް ކިޔާ ބޭފުޅަކު ވެރިކަމަށް އައިމަ ފެއިލްވީމަ، ހުދުފޮތިގަނޑެއް
ނޫންތޯ ހުރިހާ އެއްޗެއް ސާފުވެގެން އެ ދިޔައީ. ހަމަ އެގޮތް އޮންނާނެ ނޫންތޯ މިއަށް ވެސް. އަޅުގަނޑުމެންނަށް
މިއަކުން އަރައެއް ނުގެނެވޭނެ އިނގޭތޯ އޭ.ޖީ މި ކަންކަން މިހެން ނުކޮށެއް. އިހަށް ދުވަހު ވޯމިލިއަން، ދަތުރުފަތުރު
22

ހުއްޓާލީ. އަނެއްކާ ކޯޓަށް ދާންވީ. ދިން ހަތަރު ރަށް ހުއްޓާލައިފި. އެމް.ޑީ.ޕީގެ ނިންމުމެއް އިނގޭތޯ މިއީ. އެ
އަޅުގަނޑުމެން ބޮލުގައޭ މިއެޅެނީ އިނގޭތޯ. ދީބާޖާ މައްސަލަ ވެސް ހަމަ ސީދާ އެމް.ޑީ.ޕީން. ޕޭޕަރ ކުންފުންޏެއް
ހަދައިގެން 350 މިލިއަން ރުފިޔާ ދޭން ޖެހިގެން މި އުޅެނީ. ނޫމަޑި މީހުން ހަމަ ކޮންކަމެއްތޯ، ކޮންމެވެސް ކަމެއް އެ
މީހުން ކުރި. އެކަމު ރަނގަޅަށް ކޮށްފައި ހުރި އެއްކަމެއް ވެސް މިތާ ނެތޭ އިނގޭތޯ. މިއީ ރައްޔިތުން ކުރިމަތީ
ހިނގާފައި ހުރި ކަންތައް. ދެން މިއަށް 800 މިލިއަނުން ނުވަތަ 900 މިލިއަނުން ލާރި ދޭން ހެދީމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ
ބޮލުގައި އެބަ އެޅޭ މި ހަމަ ބޮޑުކޮށް. ހަމަ ވަރަށް ބޮޑުކޮށް، މި އައު ވައްތަރެއްގެ ވައްކަމެއް އަޅުގަނޑުމެން ކުރާ
ކަމުގެ އިލްޒާމު ހަމަ ފެތިގެން މިދަނީ އަޅުގަނޑުމެންގެ ބޮލަށް އިނގޭތޯ. ޙަޤީޤަތުގައި ފެއިލްވެފައި ހުރި
ކުންފުނިތަކުގެ މައްސަލަތައް މި ހުރީ މިހާރު ތޮއްޖެހިފަ. ރަނގަޅު ކުންފުނިތައް ކަންކަން ކޮށްފައި، ކަންކަން
ނިންމާފައި ހަމަ އެ ބޭފުޅުން ސަރުކާރާއެއްކޮށް އެ ދަނީ ކުރިއަށް. މި ދީބާޖާއާއި، ނޫމަޑިއާއި، ނެކްސްބިޒާ، މި
ކުންފުނިތަކަކީ ހަމަ ޙަވާލު ކުރި މަސައްކަތް ނުކުރެވި، ހާސިލުނުވެ، ފެއިލްވި ކުންފުނިތައް އިނގޭތޯ. އެއަށް ލާރި
ދޭން ޖެހުނީމަ ހަމަ މިއަދު ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ވެސް ހަމަ ކަންބޮޑުވޭ އެބަ އިނގޭތޯ. މިއަށް ކޮންމެވެސް ގޮތެއް
ހޯދަން އެބަ ޖެހޭ. މީގައި މި ބުނާހެން އެމް.ޑީ.ޕީއަށް ނިސްބަތްވާ މީހުން ބަލްކު ކޮށް މީގައި މި އޮތީ އިނގޭތޯ މި
އެތީގައި. އަދިވެސް މި 9 މިލިއަން ކަންތައް ވެސް ހަމަ އިޢުލާނު ކޮށްލާފައި ހަމަ ދަތުރުފަތުރު ހުއްޓާލީ. 4 ރަށް
ވިއްކާލާ ޑޮލަރުކޮޅު ނަގައިފި. އާޚިރުގައި ނިމޭއި ރު އަނެއްކާ ސަރުކާރުން މިއަށް ވެސް ދޭންޖެހޭނެ. އައުޓް އޮފް ކޯޓު
ސެޓްމެންޓުން އެތައް ބައިވަރު ޑޮލަރެއް. ދެން ރައްޔިތުން ހަމަ ކިޔާނެ އެއްޗެ އް އަޅުގަނޑުމެންނާއި ދިމާއަށް ކިޔާނީ
އިނގޭތޯ. ވިދާޅުވެއްޖެ މާލިއްޔަތު ގާނޫނަށް ވަރަށް ކުދިކުދި އިޞްލާޙު، އަޅުގަނޑުމެންނަށް މާދަމާ ވެސް ފޮނުވަންވީ
ނޫންތޯ. އަޅުގަނޑުމެން މި ތަނަށް އެބްޒެލިއުޓް މެޖޯރިޓީ އެބަ އޮތޭ މިއަދު. ކީއްވެ ނުކޮށް ތިބެންވީ؟ ދެން މި ހުރިހާ
ކަމެއް ހިނގަ އި ދިޔައިމާ ހަމަ މި ސަރުކާރު ބޮލުގައި ހަމަ ހަޑިކޮށް، އަތަށް އެންމެ ލާރިއެއް ނާރާ ބޮޑެތި ވަގުންނަށް
މި ސަރުކާރު މި ވެވެނީ އިނގޭތޯ. ހަމަ އަޅުގަނޑުގެ ހަމަ ސުވާލެއް ނެތް އިތުރަކަށް. މި އަޅުގަނޑުގެ މިކަމުގައި
ދެކޭގޮތް. އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ މަނިކުފާނުގެ އިޚްލާޞްތެރިކަމާމެދު ސުވާލު އުފެދެނީއެއް ނޫން. އެކަމު މި ކަންކަމަކީ
މިހެން ވެގެންވާނެ ކަންތައްތަކެއް ނޫން. ދައުލަތުގެ މިހާރު 1 ބިލިއަނުން މައްޗަށް އަރައިފި، މި ސަރުކާރު އައިފަހުން
މި ދެއްކި ލާރި އިނގޭތޯ. ރައްޔިތުންގެ ޓެކްސް ފައިސާ މިއީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. އަސްލުގައި އެއީ ހަމަ ރަނގަޅު ވާހަކައެއް. ޕީ.އެސް.އައި.ޕީން މިހާރު
ލަފާކުރެވެނީ ވެސް ރާއްޖޭގެ ތަރައްޤީގެ މަޝްރޫޢުތަކަށް ޚަރަދުކުރެވޭނީ ގާތްގަނޑަކަށް 2 ބިލިއަނެއްހާ ރުފިޔާ ކަމަށް.
މި އަހަރު މި ދެންނެވީ ރައީސް އިބްރާހީމް މުޙައްމަދު ޞާލިޙްގެ ސަރުކާރުން އަލަށް ފެށޭނެ ޕްރޮޖެކްޓުތަކުގެ ވެލިއު
23

ކަމަށް. އެހެންވީމާ، ގާތްގަނޑަކަށް 1 ބިލިއަން ރުފިޔާއަށްވުރެ ބޮޑު އަދަދެއް މި ކަހަލަ ކޭސަސް ތަކުގައި ދިޔައި މަ
އަސްލު ރައްޔިތުން އަޅުގަނޑުމެންނަށް ހަމަ ވަރަށް ބޮޑަށް މީ ތި އެބަ އަމާޒު ކުރޭ. އަޅުގަނޑަށް ޔަޤީން ހަމަ އެޓަރނީ
ޖެނެރަލަށް ވެސް މި ކަމުގައި ހަމަ ދައްކާ، ކަންކަމާއި ކުރިމަތިލައްވަންޖެހިފައި ހުންނާނެކަން. އެހެންވީމާ، މި
ކަމުގައި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ހަމަ ފާހަގަކުރައްވާހެން ކޮންމެ ބަދަލެއް ގެންނަން އޮތަސް، ރިކަމަންޑޭޝަން
ފޮނުއްވާފައި، ނޫނީ އެ ބަދަލެއް ގާނޫނަށް ފޮނުއްވާ، އަޅުގަނޑުމެން ހަމަ ވީއެންމެ އަވަހަކަށް އެ ގާނޫނީ ބާރު،
އޭގެތެރެއަށް އެ ބަދަލު ގެނެސްދޭނަން. ދެން އަޅުގަނޑު ފުރުޞަތު މި އަރުވަނީ، ހިތަދޫ އުތުރު ދާއިރާގެ އިއްޒަތްތެރި
މެންބަރު މުޙައްމަދު އަސްލަމް.
ހިތަދޫ އުތުރު ދާއިރާގެ މެންބަރު މުޙައްމަދު އަސްލަމް ވާހަކަދެއްކެވުން:
ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ 1 ފެބްރުއަރީގެ ޙުކުމް މި ކޯޓުގެ ފަހުން ބަދަލުގެނައިރު ވެސް ހަމަ އެ މެޖޯރިޓީ 3 ފަނޑިޔާރުން
ތިއްބަވައިގެން. މިހާރު އަލަށް 2 ފަނޑުޔާރުން ސުޕްރީމް ކޯޓަށް ލައްވައިފި. އަދި އިތުރު ފަނޑިޔާރެއް ލައްވަން
މިހާރު އެ ދަނީ. އެހެންވީމާ، ފަހަރުގައި ތަފާތުވެދާނެ ކަންނޭނގެ ދެއްތޯ އަނެއްހެން. އެހެންވީމާ، އެ ޖާގަ އޮތިއްޔާ
އެކަން އިއްޒަތްތެރި އެހެން މެންބަރުން ފާހަގަކުރެއްވި ފަދައިން ރިވިއު ކޮށްލަން އެދުމަކީ ނެތް ކަމެއް ކަމުގައި
އަޅުގަނޑު ނުދެކެން. އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި މީގެ މައްސަލަތައް ފުރަތަމަ މި ފެށެނީ މި ކޮންޓްރެކްޓެއް އުފަންކުރާ
ހިސާބުން. ކޮންޓްރެކްޓެއް އުފަން ކުރާ ހިސާބުގައި ތަފާތުކޮށް އެކި ކުންފުނިތަކާއެކު ކޮންޓްރެކްޓުތައް އެކުލަވާލެވިފައި
އެބަ ހުރޭ. އެހެންވީމާ، އެއީ ކޮރަޕްޝަނަށް މަގުފަހިވާތޯ، ގެއްލުންވޭތޯ، ފައިދާވޭތޯ ބެލިދާނެ. ކޮރަޕްޝަން މަނާކޮށް،
ހުއްޓުވާ ގާނޫނުގައި ވެސް މާއްދާއެއް އެބަ އޮވޭ ދައުލަތަށް މަންފާއެއް ލިބޭ ކަމަކުން އެއްކިބާވާ ކަމުގައި ވަނީ ނަމަ ،
ކުށެއްގެ ގޮތުގައި 5 އަހަރުގެ ޙުކުމެއް ވެސް އޭގައި ލިޔެފައި އެބަ އޮވޭ. ދެން އަދި މަނިކުފާނު ވިދާޅުވެއްޖ،
މާލިއްޔަތު ގާނޫނުގެ ތެރެއިން އޭގައި ހުރި ބައެއް ކަންކަން ދެއްތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ސަރުކާރުގެ
ތެރެއިން މި އެއްބަސްވުން އެކުލަވާލާއިރު ދައުލަތަށް ގެއްލުންވާ ގޮތަށް އެއްބަސްވުން އެކުލަވާލެވެނީ، އެއްބަސްވެވެނީ.
އެހެންވީމާ، އެކަންކަން އަސްލުގައި ބެލިދާނެ. އޭގެ އިތުރަށް އެއްބަސްވުމުގައި ވަކިގޮތަކަށް ކަނޑައެޅިފައިވާ ގޮތަށް
ޝަރުޢީ ކޯޓަށް ގޮސްގެން، ކޯޓުން އެގޮތަށް ނިންމައިފިއްޔާ އެއީ ގޯހެކޭ ވެސް ބުނެވޭކަށް ނުއެއް ނެތް. ކޯޓުން
ޝަރީޢަތް ކުރަން އިންނަ މީހާ ބަލަން މި ޖެހެނީ ގާނޫނުގައި އޮތީ ކީކޭތޯ. ކޮންކަހަލަ ހެއްކެއްތޯ. ދެފަރާތުން މި
ދެއްކީ ކޮން ވާހަކައެއްތޯ. އެހެންވީމާ، އަޅުގަނޑުމެން އަދި ނުރުހުނަސް އަޅުގަނޑުމެންނަށް އެއީ އެ މީހުން ކުރާ
ކުށެއްގެ ގޮތުގައި ބަލެވޭލަށް ނުއެއް ނެތް. ދެން ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ވާހަކަ ދެއްކީމަ އަޅުގަނޑު
ދެކޭގޮތުގައި ވަރަށް ހުތުރުކަމެއް، ހަޑިކަމެއް، ލަދުވެތިކަމެއް. ޤައުމެއްގެ އަނެއްހެން އުއްތަމަ ފަނޑިޔާރަކަށް ހުންނަ
މީހާ ގެނެއްސަ ނަސޭޙަތް ދީފައި ފޮނުވާލަން ޖެހޭ ޙާލަތަށް އަދި އެކަން އަޅުގަނޑަކަށް ނޭނގޭ ތި ބޭފުޅުން
24

އަނެއްހެން އެ ކުރައްވަނީ ކިހިނެއް ކަމެއް. އަނެއްހެން ވަރަށް ހުތު ރު ވާހަކައެއް. އަދި ދުނިޔޭގެ އެއްވެސް ތަނެއްގައި
އެކަން ކޮށް އުޅޭ ކަމަކަށް އަޅުގަނޑެއް އަޑުއަހާ އުޅޭކަހަލަ ޒާތުގެ ކަމެއް ވެސް ނޫން. އެ ހިސާބަށް ދާ ކަމުގައި ވަނީ
ނަމަ ރީތި ގޮތަކަށް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ އެ ފަނޑިޔާރުން ބަދަލުކުރެވޭނެ ގޮތަށް އޮންނަންޖެހޭނެހެން. ދެން
އެބޭފުޅުންނާ ވެސް ވާހަކަދައްކައިގެން ކަމުގައި ވިޔަސް އެހެންނޫންތޯ؟ އެއީ މަޤާމެއް، ވަކި މީހާއެއް ނޫން.
މިދެންނެވީ އެ މަޤާމަށް. މަޤާމަށް އޮންނަ އިޙްތިރާމު އެކަންކަން ވެސް އޮންނަންޖެހޭ. އަދި މިފަދަ ޙާލަތެއްގައި،
މާދަމާ ވަކިކުރަނީ ކޮންދުވަހަކު ކާކުކަމެއް ދަނީ އެހެން ނޭނގޭ ޙާ ލަތެއްގައި އޮންނަ ކަމުގައި ވަނީނަމަ ކިހިނެއްތޯ
ޢަދުލުވެރިކަން މިސާލަކަށް ޙު ކުމެއް ނިކުމެންގެން އަންނާނީ ވެސް. ހަމަ އެހެން ރާއްޖޭގައި މިހާރު ގިނަ ފަނޑިޔާރުން
ތިއްބެވީ އަޅުގަނޑަށް ލިބޭ މަޢުލޫމާތުން. ކޮން ދުވަހަކުކަން ވަކިކޮށްލާނީ އެނ ގެނީއެއް ނޫން. އަޅުގަނޑު ހިތްހަމަ
ނުޖެހޭ ކަމުގައި ވަނީނަމަ އަޅުގަނޑަށް އެ ބާރު ލިބިގެން ވާ ކަމުގައި ވަނީނަމަ އަޅުގަނޑު ބޭނުންވަނީ ވަކިކޮށްލަން.
ނުވަތަ އަޅުގަނޑު ހިތްހަމަޖެހޭ ގޮތަށް އުޅުއްވާ ކަމުގައި ވަނީނަމަ އަޅުގަނޑު ބޭނުންވާނީ ލާން. އަސްލުގަ އި
ހިތްހަމަޖެހޭ މިހާތޯ ނުޖެހޭ މީހާތޯ އެއް ނޫން. އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ބަލަން މިޖެހެނީ ޢަދުލުވެރި ކަމުގައި
މިސާލަކަށް ވެއްޖެއްޔާ ޝަ ރީޢަތެއް ހިންގައިދޭނެ ފަނޑިޔާރެއް އަޅުގަނޑުމެން ހޯދަން މިޖެހެނީ. އެކަން ވާތަނެއް
އަޅުގަނޑަކަށް ނުފެނޭ. ގާނޫނަށް ބަދަލުގެނެވިދާނެ. މިހާ ރު ވެސް ހު ރި ގާނޫނުތަކުގައި ވެސް މާއްދާތައް އެބަހުރި.
އެހެންނަމަވެސް، މި ތަންފީޛުކުރުމުގައި އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މައްސަލަތައް ހަމަ އެބަ ދިމާވޭހެން އިނގޭތޯ.
އޭގެއިތުރަށް މި ގަރާރުގައި މި ވާ 4 ކަމަކީ، އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންނަށް އަސްލު އެޑޮޕްޓުކުރެވިދާނެ.
މިދެންނެވީ އޭގެތެރެއިން އެއްކަމަކީ މަޢުލޫމާތު ހޯދުން ދެއްތޯ ؟ ދެން މިހިރަ، މިއޮތް ތިންކަމަކީ އަޅުގަނޑުމެންނަށް
ހަމަ ކުރެވިދާނެ ކަންކަން. އޭގެއިތުރަށް ސަރުކާރަށް، ސަ ރުކާރަށް ދެއްތޯ ބާރު މިއޮންނަނީ. އޮންނައިރު ވަރަށް
ގިނަފަހަރަށް މި ދިމާވާގޮތަކީ ސިޔާސީގޮތުން ހިތްހަމަ، މިހާރު އަޅުގަނޑުމެން މިދައްކަނީތާ އެމް.ޑީ.ޕީ މީހުންނަށޭ
ލިބިފައި އޮތީ އެމް.ޑީ.ޕީ މީހުންނޭ. މިހާރު މިއަދު އެމް.ޑީ.ޕީ މީހުން ނޫންތޯ ހުށަހަޅާނީ މިދިޔަ 7 އަހަރުވަންދެން އޮތް
އެމް.ޑީ.ޕީ ނުވަތަ ސިޔާސީގޮތުން އަދި އޮތް ޕާޓީއަށް ނުވެވެސް ހިނގައިދާނެ އިނގޭތޯ، ޕާޓީއަށް ތާއީދުކުރާ
މީހުންވެސް. ވަރަށްގިނަ ބަޔަކަށް ވަރަށް ގިނަ ގެއްލުންތަކެއް ދީފި އިނގޭތޯ މިދިޔަ 7 އަހަރު ތެރޭ. އަދި މާ
ޒަމާނުއްސުރެ ވަމުން އަންނަކަމެއް އިނގޭތޯ. ސިޔާސީގޮތުން އަދި ޕާޓީތައް ނެތް ދުވަސްވަރު ވެސް ސަރުކާރާ ނުރުހޭ
ކަމުގައި ވަނީނަމަ ނުވަތަ ކޮންމެވެސް ގޮތަކަށް ސަރު ކާރާ މައްސަލަ ޖެހި ސިޔާސީގޮތުން ޚިޔާ ލު ތަފާތުވީމަ ހަމަ
ބޮޑެތި ގެއްލުންދީ ވިޔަފާރިތައް ފުނޑުފުނޑުކޮށް ބަނގުރޫޓުކޮށްލާފައި އެބަހުރި އިނގޭތޯ ރާއްޖޭގައި. އެނގިލައްވާނެ ތި
ބޭފުޅުންނަށް. އެހެންވީމާ، މިއަދު އަލަށް ހިނގާކަމެއް ނޫން. އަދި މިއަދު މި ސަރުކާރު މިހާރު ވެސް ހިނގަން
ފަށައިފި އިނގޭތޯ. މިހާރު ހިންގަން ފަށައިފި ކޯޓު މެދުވެރިކޮށްގެން. މަނިކުފާނުގެ ވަރަށް ބާރު އޮންނަ ކަމު ގައި
ވަނީނަމަ ހަމަ މިސާލަކަށް މިދެންނެވީ ހަމަ ކޯޓުތަކުން ވެސް މިއަންނަނީ ޙުކުމްތައް އިނގޭތޯ މިހާރު. ބައެއް
25

ކޮންޓްރެކްޓުތަކުގައި ބާޠިލުކުރަން ކޯޓުން މިހާރު އަންނަ ޙުކުމްތަކުގައި ތަނަށް ކޮށްފައި ހުރި ޚަރަދުގެ ވާހަކަ
އެއްވެސް ނާދޭ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، މިސާލަކަށް ހަމަ އަޅުގަނޑުމެން ޤާނޫނުއަސާސީގައި މިހެން ކުރާ ކުށަކަށް
ނުވަތަ އަދި ކަމެއް ދިމާވެގެން ވެސް ނަގާ އިރު އެ ޙައްޤު ބަދަ ލު ދޭންޖެހޭނެ ދެއްތޯ؟ އެތަނަށް ކޮށްފައި ހުރި ޚަރަދެ އް
ވެއްޖެއްޔާ ދޭންޖެހޭނެ ދެއްތޯ؟ އެކަހަ ލަ ކަންތައްވެސް އެބަ އާދޭ. އަދި ސަރުކާރުން ވެސް ހަމަ އެކަހަލަ
ނިންމުންތަކަށް ހަމަ ބާރުއަޅާ ތަންވެސް މަޑުމަޑުން ފެންނަމުން އެބަދޭ. އެހެންވީމާ، މިހެން މިކަންތައް މިދަނީ.
އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މި ހުރިހާ ކަމެއް ހަމަ ރަނގަޅަށް ރީތިކޮށް މިކަން އޮންނަގޮތަށް ކުރަން އުޅެގެން ވާނެހެން. އެއީ
ވަކި މީހެއްގެ މޫނަށް ކަނދުރާއަށް ނުބަލާ، ކޮން ޕާޓީއެއްގެ ކާކުތޯ ނުބަލާ، ކޮންމެ ރައްޔިތަކަށް ވެސް އިންޞާފު
ހޯދައިދެވެން އޮތް އެންމެފުރިހަމައަށް ހޯދައިދިނުމަށް މަސަ އްކަތް ކޮށްފިއްޔާ އެކަން ވާނެހެން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ.
އެއީ އެމް.ޑީ.ޕީ މީހެއްތޯ، ޕީ.ޕީ.އެމް މީހެއްތޯ އެހެން ބަލައިގެން އޭނަގެ ސިޔާސީ ފިކުރު، އޭނަ ކުރީގައި ތިމަންނާ
ދިމާލަށް ކިޔާފައި ހުރީ ކޯއްޗެއްތޯ، އެހެން ބަލައި ގެން އަޅުގަނޑުމެން ކަންކަން ކުރާކަމުގައި ވަނީނަމަ
އަޅުގަނޑުމެންނަށް މިކަހަލަ މައްސަލަތައް ދިމާވާނެ. ދެން އަޅުގަނޑު ވެސް ހަމަ ރަނގަޅަށް ޤަބޫލުކުރަން މި ބަދަލު ގެ
ގޮތުގައި މި ނަގައިދޭން ކޯޓުން މި ކަނޑައަޅާ މިންވަރުތައް އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ ޙައްލުކުރެވެންޖެހޭނެހެން. ދެން
މިހާރު ސަރުކާރުން ބޮޑަށް ބަލާ، ހޯދާ، އެއީ އަދި ވާހަކަދައްކައިގެން ޙަ އްލުކުރަން ތި ކުރައް ވާ މަސައް ކަތް ވެސް
ހަމަ ރަނގަޅު ކަމުގައި އަޅުގަނޑު ދެކެނީ. އެކަމަކު އެ މަސައްކަތަށް އިތުރު ބާރެއް ލިބިގެންދާނެ ދެއްތޯ އެގޮތަށް
މަސައްކަތް ކޮށްފައި ޝަރުޢީ މަރުޙަލާގައި އެންޑޯޒްމަންޓަކާއި އެކު އެކަން ނިންމެވިއްޔާ. މިސާލަކަށް ތި ބޭފުޅުންގެ
ސެޓްލްމަންޓު ކޮމިޓީން ނިންމާފައި މިވެނި ބަޔަކަށް މިވެނި ވަރެއް، އެހެން ނިންމުމުގެ ބަދަލުގައި އެ ނިންމުމާއި
އެއްކޮށް އޭގެ އެންޑޯޒްމަންޓެއް މިސާލަކަށް އައުޓު އޮފް ކޯޓު ސެޓްލްމަންޓެއް ގޮތުގައި ނަމަވެސް، ކޯޓު ވެސް
މެދުވެރިކުރައްވައިގެން ނިންމައިފިއްޔާ އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ، އުސޫލެއް ގޮތުން އަޅުގަނޑަށް އެނގިފައި އޮންނަ
މިންވަރުން ހަމަ ސީދާ ސަރުކާރަށް އާނ! މިވެނިވަރެއް ދޭން ނިންމަން ބަދަލުގެ ގޮތުގައި މިސާލަކަށް އެހެންނޫންތޯ؟
އެހެން ހުންނަ އެއްޗެހި އަނެއް ހެން ގާނޫނީ ހުރަސްތަކެއް ވެސް ހުރި ކަމަށް ވެސް ބައެއް ބޭފުޅުން ވާހަކަދައްކަވާ.
އަޅުގަނޑު މިއީ ގާނޫނީ އަނެންހެން ލޯޔަރެއް ނޫން. އެހެންވީމާ، އެކަންކަން އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ގާނޫނާ
އެއްގޮތަށް ކުރައްވާނެ. ދެން އަޅުގަނޑުގެ ސުވާލަކީ، މި އިހުމާލުވާ ފަރާތްތަ ކަށް ފިޔަވަޅު އެޅުމުގައި މިހާރަށްވުރެ
ހަރުދަނާކޮށް މިކަންކުރެވިދާނެ ގޮތްތަކަކީ ކޮބައިތޯ؟ ކޮންޓްރެކްޓުތައް ބާޠިލު ކުރުމަށް ބާރުއަޅާ، އެކަމަށް ވަކާލާތުކޮށް
ބާޠިލުކުރުވާ މީހުން އަދި އެޓާ ރނީ ޖެނެރަލް ކަމުގައި ވިޔަސް. ޖީ.އެމް.އާރުގެ މައްސަލަ މިސާލަކަށް ބާޠިލު ކުރުމަށް
ޓަކައި އާޒިމާ އެ ކުރެއްވި މަސައްކަތްތައް. އަޅުގަނޑު ދެކޭގޮތުގައި ހަމަ ޒިންމާވާންޖެހޭނެ މުޅިން އޭގެއިން ލިބޭ
؟
ގެއްލުމުގައި. ކިހިނެއްތޯ އެކަންކަން އާއްމުކޮށް ކުރިއަށްގެންދަވަނީ
26

ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ! އޭ.ޖީ
އެޓަރނީ ޖެނެރަލް އިބްރާހީމް ރިފްޢަތު ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، ޝުކުރިއްޔާ އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު. ފަނޑިޔާރުންގެ ވާހަކަ ދެކެވުނީމަ އަނެއްކާވެސް ހަމަ ދަންނަވަން އިނގޭ ތޯ
ނަސޭޙަތް ދިނުމަކީ ހަމަ މަޖިލީ ހުން ފާސްކޮށްފައި އޮތް ގާނޫނުގައި އޮންނަ ވާހަކައެއް އިނގޭތޯ. ދެން އެއްވެސް
ފަނޑިޔާރަކާ މެދުގައި ފިޔަވަޅު އެޅެނީ ޑިއު ޕްރޮސެސްގެ ތެރެއިން ޝަކުވާ އެއް ހުށަހެޅުނީމާ، އެ ޝަކުވާއެއް
ތަޙުޤީޤުކުރުމަށް ކޮމިޓީއެއް އެކުލަވާލައި، ކޮމިޓީން ރިޕޯޓު އެކުލަވާލަ އި، ކޮމިޓީގެ ރެކަމަންޑޭޝަނެއް ހޯދުމަށްފަހުގައި
އެ ކޮމިޓީގެ ރިޕޯޓު ޖުޑިޝަލް ސަރވިސް ކޮމިޝަނުގެ ރަސްމީކޮށް ބާއްވާ ޖަލްސާއަ ކަށް ހުށަހަޅައިގެން ކޮމިޝަނުގެ
އަޣްލަބިއްޔަތުން އެކަން އެ ނިންމަނީ އިނގޭތޯ. އެހެންވީމާ، ގާނޫނުގައި އޮންނަކަމެއް ނަސޭޙަތް ދިނުމަކީ ވެސް. ހަމަ
މި މަޖިލީހުން ނިންމަވާފައި އޮންނަ ގާނޫނެއްގައި އޮންނަ އުސޫލުގެ ދަށުން އެކަން އެގޮތަށް އެކުރެވެނީ. ދެން ކޮންމެ
ޝަކުވާއަކީ އޭގެ ޒާތުގައި ފަނޑިޔާރަކު ވަކިކުރެވޭނެ ބާވަތުގެ ޝަކުވާއަކަށް ވެސް ނުވޭ. އެއީ ހުށަހެޅޭ ޝަކުވާގައި
ހިމެނޭ ކަންތައްތަކުގެ މައް ޗަށް ރިޢާޔަތްކޮށްފައި އެ ކުޑަބޮޑު މިނަށް ބަލާފައި އެ އަޅަންޖެހޭ ފިޔަ ވަޅެއް އެ އަޅަނީ.
އެހެންވީމާ، އެކަންވެސް ހަމަ ހަނދުމަފުޅު ބެހެއްޓެވުން އަޅުގަނޑަށް ހީވަނީ މުހިންމުހެން. ދެން އެއްވެސް ޙާ ލެއްގައި
ޖޭ.އެސް.ސީގެ ކަންތައްތަކާ ބެހޭ ގޮތުން އަޅުގަނޑު ނެތިން އެއްޗެކޭ ދަންނަވާކަށް. އާއްމު އުސޫލު އަޅުގަނޑު ހަމަ
ދެންނެވޭތޯ މިބެލީ. ދެން އޭގެއިތުރަށް ބަދަލުދިނުމުގައި ކޯޓު ޝާމިލުކުރެވިދާނެތޯ؟ ނޫންތޯ؟ ޙަޤީޤަތުގައި ކޯޓުން
ކޮށްފައި އޮންނަ ޙުކުމެއްގެ ދަށުން ދޭންޖެހޭ އެއްޗެއް ކުޑަކުރެވޭތޯ ކުރެވޭ މަސައްކަތެއް މިއީ. އެހެންވީމާ، އެ
ފުރުޞަތުގައި، އެ މަރުޙަލާގައި އަނެއްކާ ކޯޓަށް އަޅުގަނޑުމެން ވަނުން އެއީކީއެއް ކުރެވޭނެކަމެއް ކަމަކަށް
އަޅުގަނޑަށް ޤަބޫލެއްނުކުރެވޭ. އަދި ވަކިން ޚާއްޞަކޮށް އިސްތިޢުނާފު މަރުޙަލާ ނިމިފައި ހުންނަ މައްސަލަތަކުގެ
ވާހަކަ މިދައްކަނީ. ކުރީގައި، މާކުރީއްސުރެ ކޮށްފައި އޮންނަ ޢަމަލެއްގެ ސަބަބުން ދޭންޖެހޭ ބަދަލެއް ގެ ވާހަކަ
މިދައްކަނީ. ކުރިން ކޮށްފައި އޮންނަ ކޮންޓްރެކްޓެއް ބާޠި ލުކޮށްފަ ކޯޓުން ޙުކުމެއް ކޮށްފައި އިސްތިޢުނާފުގެ މުއްދަތު
ވެސް ފަހަނައަޅާ ގޮސްފައި އޮންނަ މައްސަލަތަކުގެ ވާހަކަ މިދައްކަނީ. ދެން އެހެންވެ އެކަން ހަމަ އެގޮތަށް އޮތް
ވާހަކަ ދަންނަވާލަން. ދެން ހަމަ އެއާއިއެކީގައި އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ވެސް ފާހަގަކުރެ އްވި، ރަނގަޅު ވާހަކަ އެއް،
ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދުމަށް މިއަންނަނީ ހަމަ މި ސަރުކާރަށް ތާއީދުކުރާ ވަރަށްގިނަ އަދަދެއްގެ ބަޔަކު. އެއީ
ފާއިތުވެދިޔަ ސަރުކާރުތަކު ގައި އެމީހުންގެ ކޮންޓްރެކްޓުތައް ބާޠިލު ކޮށްފައި އޮތީމަ. އެމީހުންގެ ޙައްޤުތަކަށް
އަރައިގެންފައި އޮތީމަ. އެހެންވީމާ، އެމީހުނެއް ނޫންތޯ ހަމަ ގެއްލުމުގެ ބަދަލު ހޯދަން ޙައްޤު ހޯދަން އަންނާނީ.
އެކަންވެސް އަޅުގަނޑުމެން ޖެހޭނެ ހަނދާނުގައި ބަހައްޓަން އިނގޭތޯ. ދެން އެއާ އެކުއެކީ ގައި އަނެއްކާވެސް ހަމަ
27

އަޅުގަނޑު ފާހަގަކޮށްލަން، މައްސަލައެއް އިތުރަށް ރިވިއުކުރެވޭނެ އެ ގާނޫނީ ޙުއްޖަތެއް ސަބަބުވެރިކަމެއް އޮވެއްޖެއްޔާ
އަޅުގަނޑުމެން ބަލާނަން އެއަށް. ބަލާފައި އެ ފުރުޞަތު އޭރުން ހިފާނަން. އެއްގޮތަކަށްވެސް އެ ކަން ނުކު ރާކަށް ނޫން
މިއުޅެނީކީއެއް. އެހެންނަމަވެސް، އެއާ އެކުއެކީ ގައި ހަމަ ވިސްނާލަން އެބަޖެހޭ ދައުލަތަށް އެ އަންނަ މާލީ ބުރަ
ކުޑަކުރެވޭނެ ގޮތެއް އޮތްތޯ ބެ ލުމަކީ ވެސް ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ޒިންމާއެއް. އެއީ ރައްޔިތުންގެ ފައިސާ އާޚި ރުގައި
މިދެނީ. އެހެންވީމާ، އެ ކުޑަކުރެވޭނެ ޖާގައެއް އޮވެއްޖެއްޔާ އެކަންކުރުމަކީ ވެސް ހަމަ އަޅުގަނޑުމެންގެ ކޮނޑުގައި
އެޅިފައި އޮތް މަސްޢޫލި އްޔަތެއް. އެހެންވީމާ، އެކަންވެ ސް އަޅުގަނޑުމެން ކުރާނަން. ހަމަ އެއާއެކީގައި ކޯޓަށް އިތު ރަށް
ރިވިއުކުރުމުގެ ގާނޫނީ ޙުއްޖަތެއް، ސަބަބެއް އޮވެއްޖެއްޔާ އެއަށް ބަލާފަ އެކަން ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ކުރާނަން.
ނުކުރާކަށް ނޫން މިއުޅެނީކީ. ދެން ރަނގަޅު ވާހަކައެއް، އިއްޒަތްތެރި މެންބަރު ފާހަގަކުރެއް ވި މި ކަންކަން
އާއްމުންނަށް އެނގޭލެއް ކުޑައީއޭ. އަޅުގަނޑު މިދައްކަނީ ޝަރީޢަތުގެ މަ ރުޙަލާގައި ހިނގަމުންދާ މައްސަލަތަކުގެ
ވާހަކަ. ނޫނީ އާބިޓްރޭޝަނުގައި ހިނގަމުންދާ މައްސަލަތަކު ގެ ވާހަކަ. އަޅުގަނޑުމެންނަކަށެއް އެއްކަލަ ޕްރޮޖެކްޓެއްގެ
ކަންތައްތައް ވާގޮތަކަށެއް އާއްމުކޮށް މީޑިއާ އަށް އަރާ މިވާހަކަތައް ދެއްކޭ ކަހަލަ ގޮތަކަށެ އް ނޫން މިއޮންނަނީކީ ޖުމްލަ
ގޮތެއްގައި. އެއީ ބައެއްފަހަރު ހިނގަމުންދާ ޝަރީޢަތެއްގައި ބައެއް ވާހަކަތައް އަސްލު ގައި އާއްމުކޮށް ނުދެއްކޭ. ހަމަ
އެގޮތަށް ހަމަ އާބިޓްރޭޝަންގައި ވެސް އެގޮތަށް އެބަ މަނާކުރޭ އެކަންތައްތަކުގައި ވާހަކަ ދައްކަންވެސް. މިސާލަކަށް
ކްލެއިމްގެ ގޮތު ގައި އެ ހޯދާ އަދަދު ވެސް އެއީކީ ހާމަކުރެ ވޭ އަދަދެއް ނޫން. އާބިޓްރަލް އެވޯޑެއް އައުމުގެ ކުރިން.
އެކަހަލަ ރެސްޓްރިކްޝަންސްތަކެއް ވެސް އެބަ ހުރި. އެހެންނަމަވެސް، އަޅުގަނޑު ހަމަ ބަލައިގަންނަން އަޅުގަނޑުމެން
އާއްމުންނަށް ތިލަކޮށްގެން އެ ދެއްކެން ހުރި މިންވަރަކަށް އެވާހަކަ ދެއްކުމުގެ ބައި އަޅުގަނޑުމެން ކުރިއަށް
ގެންދާނަން. އެވާހަކަ ހަމަ ތިބޭފުޅުންގެ މަޢުލޫމާތަށް ޓަކައި ހަމަ ހިއްސާކޮށް ލަން. ޖުމްލަ ގޮތެއްގައި އެއީ ދެ ން
އަޅުގަނޑު މިވަގުތު ފާހަގަކޮށްލަން ހުރި ކަންތައްތަކަކީ.
ރިޔާސަތުން ވާހަކަދެއްކެވުން:
އާދެ، އެހެންވީމާ، ވަރަށްބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ އިނގޭތޯ އެޓަރނީ ޖެނެރަލް. ދެން އަޅުގަނޑު މި ގަރާރުގެ
މަސައްކަތުގައި ތި ފާހަގަކުރެއްވި ހުރިހާ ކަންކަމަށް ވެސް އަޅުގަނޑުމެން ރިޢާޔަތްކުރާނަން. ދެން އަޅުގަނޑު
މިހިސާބުން މި ބައްދަލު ވުން ނިންމާލަން. ވަރަށްބޮޑަށް ޝުކުރިއްޔާ.
____
28